

«Μενέλαος Λουντέμης – Από τη Γιάλοβα στη Γαύδο», του Δημήτρη Δαμασκηνού

Μενέλαος Λουντέμης – Από τη Γιάλοβα στη Γαύδο

Οι πρώτες σελίδες από το βιβλίο του
Δημήτρη Δαμασκηνού: «Τα πλοία άραξαν στην
όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη
για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου
Λουντέμη»

Κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Ραδάμανθους

ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΣ

Από τη Γιάλοβα στη Γαύδο! 1

«Τους αναγνώστες λίγο τους ενδιαφέρει η ληξιαρχική πράξη ενός συγγραφέα. Η αληθινή γενέτειρα των Ποιητών είναι η πόλη που είδε το φως το πρώτο τους γραφτό, κι όχι εκείνη που είδαν το φως οι ίδιοι» 2.

Φωτογραφία του Μενέλαου
Λουντέμη σε παιδική ηλικία.

Συμπληρώνονται φέτος σαράντα χρόνια από το θάνατο του πολυγραφότατου αγωνιστή της Εθνικής Αντίστασης, πολιτικού πρόσφυγα και προοδευτικού λογοτέχνη Μενέλαου Λουντέμη (1912-22/01/1977), κατά κόσμον Δημήτριου (Τάκη) Βαλασιάδη **3**, που σύμφωνα με τον Βασίλη Βασιλικό, «θεωρείται ο πιο πολυδιαβασμένος Έλληνας έπειτα από τον Νίκο Καζαντζάκη».

Έργα του Μενέλαου Λουντέμη, όπως είναι και τα μυθιστορήματα: **Συννεφιάζει, Οι κερασιές θα ανθίσουν και φέτος, Ένα παιδί μετράει τ' άστρα**, διαβάστηκαν και αγαπήθηκαν πολύ από τη νεολαία στις δεκαετίες του '50, του '60 και του '70. Παρ' όλα αυτά κανένα αφιέρωμα ή επετειακή εκδήλωση δεν έχει – μέχρι σήμερα – προγραμματιστεί, ενώ η αποκαθήλωση του συγγραφέα απ' το λογοτεχνικό Παρνασσό ως «ξεπερασμένου», αποτυπώνεται και από το γεγονός πως στα σχολικά βιβλία του Γυμνασίου και του Λυκείου δεν υπάρχει ούτε μια σελίδα από το πολυσχιδές **4** έργο του που περιλαμβάνει: πεζογραφία (μυθιστόρημα και διήγημα), ποίηση, θέατρο, σενάριο, δοκίμιο, σάτιρα, ταξιδιωτική λογοτεχνία, παιδική λογοτεχνία αλλά και ντοκουμέντα.

Βέβαια δεν επιφύλαξαν, οι κύκλοι του «Υπουργείου της Διά Βίου Αμάθειας», μόνο στον Μενέλαο Λουντέμη αυτή την τύχη, αλλά σε όλη τη γενιά των σημαντικών πνευματικών δημιουργών της Αντίστασης **5**, ώστε να ταφεί η πραγματική ιστορία της, κι όπου δεν είναι αυτό μοιραίο, να αλλοιωθεί, να απονευρωθεί, να ξαναγραφεί στα μέτρα των κυριάρχων.

Η μνήμη «κατασκευάζεται» κι αυτό γίνεται εύκολο, όταν η

πραγματική ιστορία δεν περνάει μέσα από τα σχολικά βιβλία. Για τον Λουντέμη απουσιάζει επίσης οποιαδήποτε αναφορά σε αρκετές δημοφιλείς γραμματολογίες της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας, σαν να μην υπήρξε ποτέ ο λογοτέχνης ή σαν να μην αξίζει η συνεισφορά του στα ελληνικά γράμματα ούτε την δημόσια απόρριψη ή αποκήρυξη.

Νέος ο Μενέλαος Λουντέμης σε φωτογραφία τραβηγμένη τη δεκαετία του 1930.

Τιμητική εξαίρεση στη γενική απαξία συνιστά, το 2011, η θεατρική διασκευή, από τον σκηνοθέτη Γιάννη Ρήγα, του τρυφερού, ουμανιστικού μυθιστορήματος **Ένα παιδί μετράει τ' άστρα 6** για το Κ.Θ.Β.Ε. αλλά και η αντίστοιχη προσπάθεια του σκηνοθέτη Δημήτρη Σπύρου να μεταφερθεί το ομώνυμο έργο στον κινηματογράφο **7**, προσπάθεια που απορρίφθηκε με σαθρά προσκόμματα από την επιτροπή σεναρίων του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου με ψήφους 3-2 **8**.

Το έργο του Μενέλαου Λουντέμη είναι ιδιαίτερα αγαπητό στο αναγνωστικό κοινό, αν κρίνει κανείς από τις επανεκδόσεις των σημαντικότερων κειμένων του. Είναι χαρακτηριστικό πως στην Τρίτη Πανελλήνια Έρευνα Αναγνωστικής Συμπεριφοράς και Πολιτιστικών Πρακτικών του ΕΚΕΒΙ και διενήργησε η Metron Analysis, από τον Νοέμβριο έως και τον Δεκέμβριο του 2010, στην ερώτηση: «θα μπορούσατε να μου αναφέρετε δύο ονόματα συγγραφέων των οποίων τα βιβλία σας επηρέασαν καθοριστικά ή άλλαξαν τη ζωή σας;» οι συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν με την εξής σειρά: Νίκος Καζαντζάκης (6%), Πάολο Κοέλιο (3%),

Μενέλαος Λουντέμης (3%), Αλ. Παπαδιαμάντης (2%), Λένα Μαντά (2%), Φιοντόρ Ντοστογιέφσκι (2%) **9**.

Το ερώτημα ποιος ήταν ο Μενέλαος Λουντέμης, ποια η συνεισφορά του στα ελληνικά γράμματα, αλλά και η λογοτεχνική αξία του έργου του σήμερα, θα προσπαθήσουμε, με κριτικό πνεύμα, να απαντήσουμε στις σελίδες της μελέτης, που κρατάτε στα χέρια σας, δίνοντας έμφαση στις πηγές και στα κείμενα.

Ο Μενέλαος Λουντέμης γεννήθηκε στο χωριό Αγία Κυριακή της Ανατολικής Θράκης το 1912 **10**. Το λογοτεχνικό του ψευδώνυμο το εμπνεύστηκε από το ποτάμι με τη χρυσοφόρο άμμο, το Luda Yana (Ludem) της ιδιαίτερης πατρίδας του που πηγάζει από την οροσειρά Σρέντνα Γκόρα, από τα εσωτερικά όρη της ιστορικής Ρωμυλίας και που, μετά από μια διαδρομή 85 χιλιομέτρων, πάει και χύνεται στον Έβρο. Ήταν το μοναδικό αγόρι από τα πέντε παιδιά του Γρηγόρη Μπαλάσογλου (που με την εγκατάσταση του στην Ελλάδα έγινε Βαλασιάδης) και της Δόμνας Τσουφλίδη **11**.

Πρόσφυγας απ' τη Γιάλοβα, μετά τη μικρασιατική εκστρατεία και τον βίαιο εκπατρισμό του ελληνισμού της Μικράς Ασίας, του Πόντου και της Ανατολικής Θράκης, βρέθηκε με την οικογένεια του στην Αίγινα γνωρίζοντας από τα επτά του χρόνια το σκληρό πρόσωπο της βιοπάλης.

Απολογούμενος στη δίκη του, το 1956, όταν αντιμετώπιζε την κατηγορία πως με τη συλλογή διηγημάτων **Βουρκωμένες μέρες** προέβη σε προπαρασκευαστικές πράξεις εσχάτης προδοσίας, περιέγραψε τις εμπειρίες του από τη σύντομη διαμονή του στο νησί του Σαρωνικού. Είπε χαρακτηριστικά: *...Όταν τα παιδάκια μάθαιναν τα γράμματα με το ζόρι, εγώ τα αγόραζα με το αίμα μου δουλεύοντας από 7 χρονών σκλαβάκι σε ξένα χέρια. Οκτώ χρονών ήμουν υπάλληλος σ' ένα φαρμακείο στην Αίγινα, έκανα τον φαρμακοτρίφτη, σκούπιζα, έκανα όλες τις δουλειές του μαγαζιού κι ύστερα το αφεντικό μου μ' έστειλε να κάνω και τα ψώνια της κυρίας, να σφουγγαρίζω και να κουβαλώ κάρβουνα. Το αγόρι των αφεντικών μου είχε τη «Διάπλαση των Παίδων» κι εγώ τη διάβαζα κρυφά γιατί δεν με άφηναν να διαβάζω. Μια μέρα μ' έπιασαν που διάβαζα... Ας είναι... Είχα μια αδελφούλα στο νοσοκομείο άρρωστη και πέθανε. Τότε η κυρά μου έχασε ένα γάντι. Ένα μαύρο γάντι που χάθηκε. Με βρίζανε και με χτυπούσαν γι' αυτό το γάντι. Την τρίτη μέρα η αδελφούλα μου πέθανε. Βρήκα το γάντι που είχε πέσει πίσω από ένα έπιπλο και το έδωσα στην κυρά μου. Ξέρετε τι μου είπαν τ' αφεντικά μου; Κλέφτη, φοβήθηκες πως θα σε διώξουμε και μας έφερες το γάντι **12**.*

Ο Μενέλαος Λουντέμης πρώτος από δεξιά στη δεύτερη σειρά φωτογραφίζεται με συμμαθητές του στην Έδεσσα.

Η οικογένεια του Μενέλαου Λουντέμη βρέθηκε στην Έδεσσα και τελικά εγκαταστάθηκε στο χωριό Εξαπλάτανος της Πέλλας, στο οποίο έζησε από το 1923 μέχρι το 1932 που έφυγε για την Κοζάνη. Η οικογένεια Βαλασιάδη, όπως μετονομάστηκε, ήταν εύπορη αλλά χρεοκόπησε στην περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής. Ο Λουντέμης αναγκάστηκε να εργαστεί σκληρά στην εφηβεία του, μικροπωλητής πρώτα, δουλευτής αργότερα «στα τούβλα σε μια βαλτώδη περιοχή του ποταμού Βόδα της Έδεσσας».

Λαντζιέρης, βοσκός, γκαρσόνι, λούστρος, ηθοποιός, πλανόδιος πωλητής βιβλίων, ψάλτης, γραματοδιδάσκαλος, υπάλληλος σε γραφείο, αρχιεργάτης στα τεχνικά έργα του Γαλλικού ποταμού και του Λουδία, ήταν μερικές από τις δουλειές που έκανε. Στα πρώτα μαθητικά του χρόνια πήγαινε με τα πόδια στην Έδεσσα για να μάθει γράμματα, μέχρι που στα έντεκά του έγινε τρόφιμος στο κρατικό οικοτροφείο της Έδεσσας. Από την Γ' Γυμνασίου είχε αρχίσει να σκαρώνει στιχουργήματα που άρεσαν τόσο στη μαθητική διανοήση του σχολείου του που ανακήρυξαν τον δειλό στιχοπλόκο τους «ποιητή του Γυμνασίου».

Ο Γυμνασιάρχης, ωστόσο, έψαχνε αφορμή να τον εκδιώξει από το σχολείο, όπως θα γράψει ο Λουντέμης χρόνια μετά: *...Αλλά όπως αποδεικνύεται συνέχεια, επί αιώνες, ο άνθρωπος κάθεται στα θρανία για να μη μάθει ανθρωπιά. Ο Γυμνασιάρχης μας έξαφνα που κάθισε περισσότερο απ' όλους μας στα θρανία αποδείχθηκε γνήσιος μισάνθρωπος. Λεγόταν δα και «Μικρού». Σε λίγο ανακάλυψε φρίττοντας ότι «τα στιχουργικά τούτα πονήματα είναι περιεχομένου άκρως ανήθικου. Προς επίρρωσιν **13** δε τούτου αρκεί και εν μόνον βλέμμα. Είναι γραμμένα εις γλώσσαν βαρβαρικήν,*

ήτοι την διάλεκτον των χαμινιών και των εκφορτωτών». Γι' αυτό πρώτος ύψωσε το λάβαρο της εκστρατείας για την αποβολή μου.

Άργησε λίγο, αλλά στο τέλος το πέτυχε **14**.

Η αφορμή βρέθηκε στην Δ' τάξη του εξατάξιου τότε Γυμνασίου, όταν ο Λουντέμης «απεσύρθη» για πολιτικούς λόγους, όπως σημειώνεται στο Γενικό Έλεγχο του σχολείου, και αποβλήθηκε απ' όλα τα Γυμνάσια της χώρας. Ο λόγος ήταν πως τσακώθηκε με έναν καθηγητή του. «Με πρόσβαλε και τον έβρισα», θα πει τότε ο Δημήτριος (Τάκης) Βαλασιάδης στο συμβούλιο των καθηγητών. Σύμφωνα με τον Φώτη Σιούμπουρα: ο καθηγητής μίλησε ειρωνικά γι' αυτόν και διάβασε μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας ένα ερωτικό γράμμα του νεαρού, ευαίσθητου μαθητή, που είχε αρπάξει από τα χέρια μαθήτριας **15**.

Μετά απ' αυτό τα παρατάει όλα και φεύγει από την Καράτζοβα (περιοχή του νομού Πέλλας). Τράβηξε για τη Θεσσαλονίκη και μετά στα Βραστά της Χαλκιδικής, έχοντας μαζί του πάντα το πρώτο του ερωτικό ποίημα που είχε γράψει για εκείνη τη συμμαθήτριά του. Την Αγράμπελη:

Μου πες να σ' το φυλάξω στο συρτάρι μου για σένα

αυτό το κόκκινο βιβλίο
μα εγώ αντί για ένα στο συρτάρι μου

σου 'χω βιβλία φυλαγμένα δύο.
Στο 'να θα βρεις άνοστα στορήματα
και στ' άλλο -Αχ, δεν θέλω να σ' το πω!-

με κόκκινη μελάνη σαν κεντήματα
τη λέξη θα διαβάσεις «σ' αγαπώ».

Θύμωσε αν θέλεις ύστερα και μάλωσε

και βρίσε με και σκισ' το απ' άκρη σ' άκρη,
μ' αυτό θα ξαναζήσει αν θέλεις -πες μου το-

... αν θέλεις να του στάξεις ένα δάκρυ.

Είμαι φτωχός, φτωχή καρδιά, φτωχό μυαλό,

τι θέλεις να σου πω;
Τα χείλη της καρδιάς μια λέξη

ξέρουνε, τη λέξη «σ' αγαπώ» **16**.

Φαίνεται πως οι προφανείς λόγοι της αποβολής του Λουντέμη απ' όλα τα Γυμνάσια της χώρας, δεν ήταν ακραιφνώς πολιτικοί, δηλαδή δεν είχαν να κάνουν ευθέως με την ένταξή του στην αριστερά, αν και ο ίδιος πίστευε πως οι καθηγητές τον είχαν βάλει στο μάτι για τις επαναστατικές ιδέες του.

Είναι γνωστό πως ο Μ. Λουντέμης έδρασε, από τα νιάτα του ακόμα, μέσα από τις γραμμές του ΚΚΕ μέχρι και τη διάσπαση του κόμματος, το 1968. Ριζοσπαστικοποιήθηκε κάτω και από την επίδραση των γεγονότων που συγκλόνισαν τον κόσμο, τη νίκη της μεγάλης Οκτωβριανής Επανάστασης στην τσαρική Ρωσία το 1917. Το 1967, δημοσιεύοντας την ποιητική του συλλογή **Το σπαθί και το φιλί**, θα αφιερώσει ένα ποίημά του στον ηγέτη της, τον Λένιν, γραμμένο μετά από το 22ο Συνέδριο του Κ.Κ.Σ.Ε. που πραγματοποιήθηκε από τις 17 ως τις 31 Οκτωβρίου 1961 στη Μόσχα:

ΕΙΔΑ ΤΟΝ ΛΕΝΙΝ!

I

Τον είδα να τρέχει χέρι – χέρι με τη Ζωή.

Να σπρώχνει κατά τον ανήφορο με τον ώμο του την Ιστορία.

Τον είδα να λαχανιάζει και να βιάζεται.

Γιατί όλα τότε ήταν βιαστικά. Όλα.

Οι ώρες, οι σελίδες, οι στιγμές.

«Σήμερα νωρίς – αύριο θα 'ν' αργά».

Η Επανάσταση κοίταξε το παιδί της στα μάτια. Ναι. Ήταν καιρός...

*Το φώναξε κι η «Αβρόρα» **17** απ' το ποτάμι.*

Ήταν καιρός.

Θολός σιγόψελνε δίπλα της κι ο Νέβα.

Τον ακολουθήσαν σιγοψέλονοντας και τα κανάλια.

Ήταν καιρός: Η Πόλη σώπαινε πνιγμένη στα σκότη.

Και μόνο το «Σμόλνυ» έφεγγε.

Μόνο το «Σμόλνυ» έφεγγε σαν φανάρι.

*Για να δείξει στο Μέλλον να περάσει. [...] **18***

Εκτός όμως από τον Λένιν, ο Μενέλαος Λουντέμης είδε σε νεαρή ηλικία και το κνούτο του κατασταλτικού κράτους. Ήταν η περίοδος του Μεσοπολέμου, που η αστική τάξη θωράκιζε την εξουσία της θεσμοθετώντας το Ιδιώνυμο 19, προβαίνοντας σε απηνή διωγμό της

αριστεράς, και αφετέρου κάνοντας μια αγωνιώδη απόπειρα πνευματικής-ιδεολογικής ανασύνταξης προσπαθώντας να κλείσει το ρήγμα που υπέστη ο εθνικισμός μετά από τη μικρασιατική καταστροφή και τη συνακόλουθη κατάρρευση της «Μεγάλης Ιδέας». Στο λαϊκό αίτημα για κοινωνική αλλαγή, η άρχουσα τάξη θα αντιπαραθέσει το εξής τρίπτυχο: **αντικομμουνισμός-εθνικισμός-ελληνοκεντρισμός 20.**

Θύμα αυτής της πολιτικής ήταν και ο νεαρός Λουντέμης που είδε τη φτώχεια, την ταλαιπωρία, τις φυλακές και τις εξορίες να τον συντροφεύουν από τα πρώτα του βήματα.

«Χωρίς να φτάνει ως τη ρητή απαγόρευση της λειτουργίας του ΚΚΕ – γράφει ο Ν. Αλιβιζάτος **21** το Ιδιώνυμο του 1929 υπήρξε εξίσου αυστηρό σε σχέση με τις «αντιανατρεπτικές» διατάξεις άλλων ευρωπαϊκών νομοθεσιών, στις δεκαετίες του 1920 και του 1930».

«Κείνο τον καιρό, μ' έναν κόμπο στο λαιμό έψαχνα να βρω μια μπουκιά, μια δουλειά, ένα ταπεινό μεροκάματο, για να στηρίξω τον εαυτό μου στη ζωή. Οι εφημερίδες ήταν κάθε μέρα γεμάτες με μικρές αγγελίες, με «νέες που ζητούν οιαδήποτε θέσιν» ή με «νέους που προέβαιναν εις απεγνωσμένα διαβήματα». Ανεργία... Η κρίση... στην Αθήνα, αντί να τελειώσει, θέρριευε... Σταμάτησαν και οι απεργίες. Εκατό πεινασμένα στόματα πάνω από κάθε απεργό. Η χαρά δια της εργασίας. Εργασία δίχως χαρά• ή δίχως χαρά και δίχως εργασία» **22.**

Σημειώσεις – Παραπομπές

1. Δημήτρης Δαμασκηνός, Από τη Γιάλοβα στη Γαύδο (Λογοτεχνικό αφιέρωμα στον Μενέλαο Λουντέμη), Χανιώτικα Νέα, 25 Φεβρουαρίου 2012.
2. Μενέλαος Λουντέμης, Ο Λυράρης (Μ. Μαλακάσης), εκδόσεις Δωρικός, έκδοση 4η, Αθήνα 1977, σελ. 10.
3. Δημήτρης Δαμασκηνός, Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας, 100 χρόνια από τη γέννηση του Μενέλαου Λουντέμη, εφημερίδα «Δρόμος της Αριστεράς», 2 Απριλίου 2012.
4. πολυσχιδής -ής -ές: που διακλαδίζεται σε πολλά μέρη, που εκτείνεται σε πολλούς τομείς, πολύπλευρος.
5. Και βέβαια δεν είναι μόνο η παραγνώριση του έργου του Μενέλαου Λουντέμη. Μακριά η Ρόζα Ιμβριώτη, η Ρίτα Μπούμη-Παπά, η Γαλάτεια Καζαντζάκη, η Έλλη Αλεξίου, η Σοφία Μαυροειδή-Παπαδάκη και τόσες άλλες. Ίδια αντιμετώπιση έχει και ο θέμος Κορνάρος, ο Νίκος Καρβούνης, ο Φώτης Αγγουλές, ο Γεράσιμος Σταύρου, ο Ζήσης Σκάρος, ο Θράσος Καστανάκης, ο Βασίλης Ρώτας, ο Γιώργος Κοτζιούλας, ο Χάρης Σακελλαρίου και μια πλειάδα νεότερων που πλούτισαν τη λογοτεχνία της Αντίστασης.
6. Έφη Μαρίνου, Όσα φέρνει ο χρόνος, εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 24 Ιαν. 2012. Τη θεατρική διασκευή σκηνοθετεί ο Γιάννης Ρήγας στις παραστάσεις που δίνονται στην Πειραματική Σκηνή της Μονής Λαζαριστών, στη Θεσσαλονίκη.
7. Το «Νεανικό Πλάνο», επίσης, σχεδίαζε το 2008 να περάσει στην κινηματογραφική παραγωγή με αρχή το Ένα παιδί μετράει τ' άστρα, από το ομώνυμο μυθιστόρημα του Μενέλαου Λουντέμη, με σενάριο-σκηνοθεσία Δ. Σπύρου, σε διεθνή συμπαραγωγή (Ελλάδα-Καναδάς-Βουλγαρία).
8. Ο σκηνοθέτης μ' αυτόν τον αποκαλυπτικό τρόπο περιγράφει την εμπειρία του στο blog του Νίκου Σαραντάκου: «Είχα αγοράσει τα δικαιώματα για τη μεταφορά του μυθιστορήματος «Ένα παιδί

μετράει τ' άστρα» στον κινηματογράφο. Είχα βρει συμπαραγωγό τον γνωστό σε όλο τον κόσμο Καναδό Rock Demers (δες στο ίντερνετ περί τίνος πρόκειται), διεθνή διανομή την Delphis (επίσης από Καναδά εξειδικευμένη στη διανομή ταινιών για Παιδιά και Νέους), συμμετείχε στην παραγωγή η ΕΡΤ καθώς και η Επιτροπή Κινηματογράφου των Υπουργείων Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου. Υπήρχαν προσύμφωνα να είναι διευθυντής φωτογραφίας ο Γιώργος Αρβανίτης, σκηνικά Αντώνης Χαλκιάς, μουσική Ν. Κυπουργός, στο ρόλο του μπαρμπα-θόδου ο Βασίλης Κολοβός κλπ. Το σενάριο εκτός από τα ελληνικά, ήταν ήδη μεταφρασμένο στα αγγλικά και γαλλικά. Κι όμως αυτός ο φάκελος απορρίφθηκε από την... επιτροπή σεναρίων του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου με ψήφους 3-2. Η απόφαση αυτή του Ε.Κ.Κ. ήταν καθοριστική, αφού βάσει της σύμβασης που έχει υπογραφεί μεταξύ Ελλάδας και Καναδά, οι κινηματογραφικές συμπαραγωγές υλοποιούνται μέσω των εθνικών κέντρων κιν/φου των δυο χωρών. Έτσι ο Rock Demers που είχε λατρέψει το σενάριο (ο άσχετος!) αναγκάστηκε να αποσυρθεί. Για την ιστορία να αναφέρω το σκεπτικό ενός επηρμένου Έλληνα σκηνοθέτη της επιτροπής σεναρίων: Αδιάφορο θέμα που αναφέρεται σε κάποια άγνωστη μακρινή χώρα».

9. Όλγα Σέλλα, Όσα μας ενδιαφέρει για να διαβάσουμε, Γ' Πανελλήνια Έρευνα Αναγνωστικής Συμπεριφοράς από το ΕΚΕΒΙ, Καθημερινή, 5 Απρίλη 2011.

10. Σύμφωνα με το Δήμο Εξαπλατάνου, φέρεται γεννημένος το 1911. Άλλες πηγές τον εμφανίζουν γεννημένο το 1906 ή το 1907.

11. Ο Γιώργης Τρικαλινός που γνώρισε προσωπικά τον Μενέλαο Λουντέμη στα νιάτα του, στο βιβλίο του «Ανασκαλεύοντας τη χόβολη της μνήμης», υποστηρίζει πως ο μεγάλος συγγραφέας ήταν νόθος γιος μιας θεατρίνας (εννοώντας μάλλον τη Δόμνα Τσουφλίδη), που στο μεταξύ είχε πεθάνει. Αυτή η πληροφορία όμως, δεν έχει επιβεβαιωθεί -από τη δική μου τουλάχιστον- έρευνα.

12. Φώτης Σιούμπουρας, Ο δικός μας Μενέλαος Λουντέμης, εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα 2005, σελ. 124-125.

13. επίρρωση η: (λόγ.) ενίσχυση, ενδυνάμωση, συνήθ. στις εκφράσεις εις/προς, για επιβεβαίωση, ενίσχυση.
14. Μενέλαος Λουντέμης, Ο Λυράρης (Μ. Μαλακάσης), ο.π., σελ. 31.
15. Φώτης Σιούμπουρας, Ο δικός μας Μενέλαος Λουντέμης, ο.π., σελ. 35.
16. Φώτης Σιούμπουρας, Ο δικός μας Μενέλαος Λουντέμης, ο.π., σελ. 35-36.
17. Το καταδρομικό Aurora είναι το πολεμικό πλοίο του ρωσικού στόλου της Βαλτικής που τη νύχτα της 25ης Οκτωβρίου του 1917, έριξε ένα κανονιοβολισμό από το μπροστινό κανόνι του δίνοντας το σήμα για την επιδρομή των μπολσεβίκων στα Χειμερινά Ανάκτορα της Αγίας Πετρούπολης, σηματοδοτώντας έτσι την έναρξη της Οκτωβριανής Επανάστασης στη Ρωσία.
18. Μενέλαος Λουντέμης, Τα ποιητικά του, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σελ. 384.
19. Το πρώτο άρθρο του νομοσχεδίου που κατατέθηκε από την κυβέρνηση το 1928 είχε τίτλο «περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών». Προέβλεπε ποινή φυλάκισης εναντίον οποιουδήποτε οργάνωνε ή κατεύθυνε κομμουνιστική ή παρόμοια κίνηση, που απέβλεπε στην ανατροπή με βίαια μέσα του κρατούντος κοινωνικού συστήματος ή στην επικράτηση με τη βία μιας συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης. Το δεύτερο άρθρο τιμωρούσε οποιονδήποτε δημόσια υποστήριζε τον κομμουνισμό ή έκανε σχετικό προσηλυτισμό. Το τέταρτο και το πέμπτο άρθρο απαγόρευαν τις κομμουνιστικές συγκεντρώσεις, καθώς και κάθε ένωση προσώπων που διακήρυσσαν κομμουνιστική ή παρόμοια ιδεολογία. Είναι ο νόμος που έμεινε γνωστός ως Ιδιώνυμο και θα τεθεί σε ισχύ το 1929. Εφαρμόζεται με αυστηρότητα μέχρι το 1936, που θα αντικατασταθεί από έναν ακόμη πιο σκληρό νόμο της δικτατορίας Μεταξά.

20. Ο Άγγελος Ελεφάντης αναφέρει: οι επίσημοι ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους, σχολείο, Πανεπιστήμιο, Τύπος, Εκκλησία ακολουθούν απαρέγκλιτα την γραμμή πλεύσης: αντικομμουνισμός, εθνικισμός, ελληνοκεντρισμός, γλωσσικός συντηρητισμός, εκπαιδευτικός σκοταδισμός. Είναι το νέο τρίπτυχο δίπλα στο πάντα χρήσιμο Πατρίς-Θρησκεία-Οικογένεια. Τα μεγάλα ιδεολογήματα με τα οποία θα προσπαθήσουν να πειθαρχήσουν το κοινωνικό σύνολο και να γιατρέψουν την τραυματισμένη έννοια του υπερβατικού έθνους. (Άγγελος Ελεφάντης, Η επαγγελία της αδύνατης επανάστασης. ΚΚΕ και αστισμός στον Μεσοπόλεμο, εκδόσεις Θεμέλιο, 3η έκδοση, Αθήνα 1999, σελ. 380).

21. Νίκος Αλιβιζάτος: Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922 – 1974. Όψεις της ελληνικής εμπειρίας, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σελ. 390-391.

22. Μενέλαος Λουντέμης, Ο Εξάγγελος (Άγγελος Σικελιανός), εκδόσεις Δωρικός, Αθήνα 1976, σελ. 81 & 86-87.

Νίκος Πλουμπίδης: Ο θάνατος

είναι μια αλλαγή της ύλης.

Έτσι είναι...

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το τρυφερό, πηγαίο, σαρκαστικό και αυτοσαρκαστικό αφήγημα του **Κώστα Κρεμμύδα** που δεν παύει, ωστόσο, να το διαπερνά μια άλλοτε έντονη και άλλοτε αδιόρατη θλίψη, αλλά και συγκίνηση **1**. Έχει τίτλο: **«Ερυθρόλευκη τρέλα. Κόκκινες τουλίπες στον Κολωνό»**, εκδόσεις **Μανδραγόρας**, Σειρά: Σύγχρονη Ελληνική Πεζογραφία, Αθήνα 2017, σελ. 48-50.

Με τις χειροπέδες στα χέρια εκτελέστηκε ο Νίκος Πλουμπίδης.

...Υστερόγραφο του τελευταίου γράμματος του Νίκου Πλουμπίδη από τις φυλακές του σανατόριου Σωτηρία τα ξημερώματα του Σαββάτου της 14ης Αυγούστου 1954, παραμονής της γιορτής του Δεκαπενταύγουστου. Λίγο αργότερα από το Δαφνί, θα 'δινε στη δημοσιότητα η Ασφάλεια την πρώτη φωτογραφία για τις εφημερίδες: μπρούμυτα με το πρόσωπο πεσμένο στα χαλίκια και τα χέρια δεμένα με χειροπέδες πίσω στην πλάτη. Ακολούθησε η χαριστική βολή, αφού του έβγαλαν τις χειροπέδες και τον γύρισαν ανάσκελα να κοιτάει το χάραμα του Αυγούστου στον γνωστό τόπο εκτελέσεων. Όταν κάτι επαναλαμβάνεται με συχνότητα, ακόμα και η φρίκη γίνεται συνήθεια.

Κι επειδή μιλάμε για τραγωδίες, παλιές και σύγχρονες, δεν

ήταν σύμπτωση που στο ίδιο νοσοκομείο των ίδιων φυλακών στη Σωτηρία, και τότε κρατούμενο, είχαν βρει τον Πλουμπίδη οι γερμανικές δυνάμεις Κατοχής. Φυματικός αγωνιζόταν μέσα απ' τις φυλακές ή την παρανομία. Ο βήχας του ακουγόταν συχνά και εξαντλητικά - ίσως και να τον πρόδωσε αυτός ο βήχας στη γειτονιά κάτω από το λόφο του Κολωνού, στην οδό Ερυμάνθου 7 και Πρεβέζης 14, δίπλα σχεδόν στο τωρινό μας σπίτι, όπου κρυβόταν μέχρι την Τρίτη 25 Νοεμβρίου 1952.

Την επομένη της σύλληψης - ήταν επικηρυγμένος μάλιστα - βγήκε η σχετική ανακοίνωση της κυβέρνησης Παπάγου: «Συνελήφθη ο από οκταετίας κρυπτόμενος κομμουνιστής Νίκος Πλουμπίδης».

Επίσης 25 Νοεμβρίου, και εικοσιένα χρόνια μετά, η Χούντα του Ιωαννίδη θα ανέτρεπε την προηγούμενη του Παπαδόπουλου και θα διόριζε δικό της Πρόεδρο Δημοκρατίας - ένα ακόμα αξίωμα που δεινοπαθεί στον δοκιμασμένο θεσμό των διορισμών.

Το άψυχο κορμί του Νίκου Πλουμπίδη στο έδαφος αμέσως μετά την εκτέλεση.

Για τους δύσκολους Νοέμβρηδες στον τόπο μας - και για τον σπουδαίο Δανό ποιητή Χένρικ Νορντμπραντ ο Νοέμβρης είναι δύσκολος μήνας -, θυμηθήκαμε τον «Κοινωνικό Νοέμβρη» ενός άλλου ποιητή του αγαπημένου Έκτορα Κακναβάτου: Τα τανκς μεταδοτικά δισύλλαβα άνοιγαν δρόμο/ του βροντόσαυρου, καταμεσί οδοφράγματα/ μετρούσες, πάλι ακέφαλο έψιλον πετρωμένο ήτα/ το άλφα πολτός από τον φάλαγγα.

Δεν ξέρω αν ταυτίζεται ο Κολωνός με την τραγωδία («μίμησις πράξεως σπουδαίας και τελείας κατά τον Αριστοτέλη») ή εάν η τραγωδία (και συνήθως δίχως την απαραίτητη «κάθαρση») είναι ταυτισμένη διαχρονικά με τον Κολωνό και τη χώρα εν γένει εκεί που «αφήνουνε αυγά οι τυραννόσαυροι» ανά τους αιώνες, αλλά εγώ

να μνημονεύσω λίγες γραμμές από το σημείωμα που έγραψε ο Πλουμπίδης, λίγους μήνες πριν την εκτέλεσή του με αφορμή την τότε επέτειο των έντεκα χρόνων από το μοναδικό στα ευρωπαϊκά χρονικά συλλαλητήριο στην καρδιά της Αθήνας κατά των γερμανών κατακτητών, καθώς ο Πλουμπίδης,, ήταν ένας εκ των οργανωτών της αντίστασης του λαού:

Η Τετάρτη 5η του Μάρτη, του 1943, είναι ιστορική μέρα για το Ελληνικό Λαϊκό Επαναστατικό Κίνημα με παγκόσμια απήχηση και σημασία. Την ημέρα αυτή ολόκληρος ο Αθηναϊκός λαός με ΓΕΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΠΑΛΛΑΪΚΗ ΔΙΑΔΗΛΩΣΗ στο κέντρο της Αθήνας επέβαλε στο Χίτλερ την ανάκληση της ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗΣ. [...] Τα τυπογραφεία και ποι πολύγραφοι δούλευαν αδιάκοπα. Πλακάτ, σημαίες, συνθήματα ετοιμάστηκαν. Τα σχέδια πορείας του κάθε κλάδου και τομέα καταστρώθηκαν. Χιλιάδες προκηρύξεις και τρικ μοιράστηκαν. Οι συνδέσεις των διαφόρων κρίκων εκανονίστηκαν. Τα Χωνιά τότε εφευρέθηκαν και τέθηκαν σε εφαρμογή. Όλα νεκρώθηκαν. Εργάτες, υπάλληλοι, βιοτέχνες, έμποροι, όλοι απεργούν, όλα κλειστά και τότε άρχισε να ξεχύνεται στο κέντρο της Αθήνας ο λαϊκός χείμαρρος των συνοικιών. Για πρώτη φορά τόσο πυκνές λαϊκές μάζες κατέβηκαν στο πεζοδρόμιο για να διεκδικήσουν και να επιβάλλουν τα δικαιώματά τους. Για πρώτη φορά παρουσιάστηκε μια τόσο μεγάλη σε όγκο και μαχητικότητα ΠΑΛΛΑΪΚΗ ΔΙΑΔΗΛΩΣΗ. Αυτό ήταν πρωτοφανές όχι μόνο για την Αθήνα αλλά και για τις μεγάλες ξένες πρωτεύουσες κι αυτό όχι σε καιρούς ειρηνικούς αλλά κάτω απ' τον πιο βάρβαρο κατακτητή. Το παλλαϊκό ξεσήκωμα ήταν τέτοιο που οι κατακτητές αναγκάστηκαν να ανακαλέσουν την απόφασή τους και να δηλώσουν ότι «ΔΕΝ ΤΙΘΕΤΑΙ ζήτημα πολιτικής επιστράτευσης για την Ελλάδα». Η 5η του Μάρτη του 1943 δεν έσωσε μόνο τα ελληνόπουλα από τα γερμανικά κάτεργα αλλά συνετέλεσε και στην πορεία και την εξέλιξη του πολέμου και έδειξε το δρόμο που πρέπει να ακολουθούν οι λαοί για να επιβάλλουν τις θελήσεις τους... (Ν. Πλουμπίδης, Φυλακές Απομόνωσης 5.3.54). Μετά την απελευθέρωση πάντως, πήγαν εκόντες άκοντες επισήμως οι Έλληνες ως Γκασταρμπάιτερ στη Γερμανία χάρη στην ειδική συμφωνία που υπέγραψε ο συνεχιστής του Παπάγου, επίσης εθνάρχης, Καραμανλής με τη Δυτικογερμανική κυβέρνηση. Αλλά κι αυτό είναι μια άλλη ιστορία.

Την εικόνα της ήσυχης συνείδησης, της σιγουριάς στο λόγο και την απόφαση, αλλά και του αισθήματος της απόλυτης ελευθερίας, τη διέκρινα στις φωτογραφίες, στο καθαρό πρόσωπο του Πλουμπίδη στη διάρκεια της απολογίας του μπροστά στους στρατοδίκες, όμοια όπως την έβλεπα στο πράο αλλά ταυτόχρονα

και αποφασιστικό πρόσωπο του πατέρα μου, στον σεβασμό του απέναντί μας, στο πλατύ του χαμόγελο -συγγενές με το πλατύγυρο καπέλο του-, στο αργό βάδισμά του, στο ευθυτενές παρουσιαστικό -που κράτησε ατόφια αλύγιστο μέχρι το τέλος και την πτώση του, ίδια γενναία, αν και στο βάθος της διακριτική στα όρια της εσωστρέφειας, με τη ζωή του. Με τον πατέρα μου, είχαμε πάντα ανοιχτούς λογαριασμούς που δεν επρόκειτο να κλείσουν ποτέ. Το ίδιο, όπως και με την Αριστερά.

Σημειώσεις-Παραπομπές

1. Βλ. την εισαγωγή του Αλέξη Ζήρα στο αφήγημα του Κώστα Κρεμμύδα: **«Ερυθρόλευκη τρέλα. Κόκκινες τουλίπες στον Κολωνό»**, εκδόσεις Μανδραγόρας, Σειρά: Σύγχρονη Ελληνική Πεζογραφία, Αθήνα 2017, σελ. 17.

Κούλης Ζαμπαθάς: Ένας δραστήριος αγωνιστής και επιστήθιος φίλος του Μενέλαου Λουντέμη.

Γράφει ο Δημήτρης Δαμασκηνός

Ο Κούλης Ζαμπαθάς,
ένας δραστήριος
αγωνιστής και
επιστήθιος φίλος
του Μενέλαου
Λουντέμη.

Το 1975 ολοκλήρωσε τον κύκλο της ζωής του ο [Κούλης Ζαμπαθάς](#) και η [Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου](#), που τ' όνομά της το οφείλει στον Μενέλαο Λουντέμη **1**, ως κόρη τον θρήνησε και ως ποιήτρια του αφιέρωσε ένα ποίημα στην ποιητική της συλλογή **ΕΠΙΤΑΦΙΑ 2**. Ο [Δημήτρης Φαφούτης](#) ανέσυρε από τη λήθη το γεγονός παρουσιάζοντας την Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου στην Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών στην εκδήλωση που έγινε προς τιμήν της την Τετάρτη, 18 Μαρτίου 2009. Έγραψε συγκεκριμένα ο Λαμιώτης ποιητής και δοκιμιογράφος:

1975

Ο λογοτέχνης πατέρας της Κούλης Ζαμπαθάς φεύγει απ' τη ζωή, που τόσο πάσχισε να ομορφύνει.

Ο Κούλης Ζαμπαθάς θα περάσει στην Ιστορία όχι τόσο ως εργάτης του πνεύματος και της Λογοτεχνίας αλλά ως κεντρικό πρόσωπο, γύρω απ' το οποίο ξετυλίχτηκαν δραματικά γεγονότα που μάτωσαν την καρδιά της μετεμφυλιακής Ελλάδας.

Η Φαίδρα θα αφιερώσει στη μνήμη του τα ΕΠΙΤΑΦΙΑ:

*Θέλησες να ξαποστάσεις
κάτω από τα κυπαρίσσια
το ξέρω είχες κουραστεί
Νιώθεις άραγε τα δάκρυά μου
να ποτίζουν τ' αδύναμα τριφύλλια*

του τελευταίου σπιτιού σου,
βλέπεις τους ήλιους
που κουβαλάω μέσα μου για σένα!
Προσπαθώ να βρω μια γωνιά για να κλάψω
δεν υπάρχει τίποτα γύρω μου
που να μην είναι δικό σου
να μην είσαι εσύ ο ίδιος.
Δε θα 'θελα να βρέχω με δάκρυα
ό,τι αγάπησες, αλλά πως μπορώ
είναι κάτι που δε μου το 'μαθες
γιατί κι εσύ έκλαιγες
έκλαιγες για τα παιδιά
που σκοτώνονται κάθε μέρα
για τις μανάδες που θάβουν
με τα χέρια τους την ίδια την ύπαρξή τους
έκλαιγες για το Μενέλαο ξενιτεμένο πουλί
έκλαιγες για τους φίλους, για την Εταιρία!
Πως λοιπόν εγώ μπορώ να μην κλαίω
για όλ' αυτά που είσαι εσύ.
Γιατί υπάρχουν παντού
στον αγώνα μου, στη ζωή μου **3**.

Μέχρι και να κλείσει τα μάτια του, λοιπόν, ο Κούλης Ζαμπαθάς πληγωνόταν κι έκλαιγε για την αναγκαστική εξορία του Μενέλαου Λουντέμη, ο οποίος έπειτα από 17 ολόκληρα χρόνια στην πολιτική προσφυγιά, δεν είχε μπορέσει ακόμα να αποκτήσει ξανά την ελληνική ιθαγένεια και να επαναπατριστεί.

Βρεττάκος
σημαιοφόρος της
Εταιρείας
Λογοτεχνών κατά
την παρέλαση για
την απελευθέρωση
της Αθήνας
(12/10/1944).
Στο βάθος
διακρίνονται οι
Μάρκος Αυγέρης,
Γαλάτεια
Σαράντη, Σωτήρης
Σκίπης και ο
Κούλης Ζαμπαθάς,
που διέσωσε αυτή
τη φωτογραφία.

Ο Κούλης Ζαμπαθάς, άλλωστε, υπήρξε επιστήθιος φίλος του Μενέλαου Λουντέμη. Ήταν αυτός που τον περιμάζεψε μια χειμωνιάτικη βραδιά -5 Ιανουαρίου του 1933 από τους δρόμους, για να του προσφέρει αφειδώλευτα μια στέγη και την αδελφική του αγάπη. Στο βιβλίο: [«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη»](#), ο συγγραφέας [Δημήτρης Δαμασκηνός](#) περιγράφει επιγραμματικά τη σκηνή της πρώτης τους συνάντησης, γράφοντας χαρακτηριστικά:

«Μέσα από μια οδύσσεια συνεχών μετακινήσεων, την Άνοιξη του '30 ο Μενέλαος Λουντέμης φτάνει στην Αθήνα, άγνωστος μεταξύ αγνώστων, δίχως δραχμή στην τσέπη και ψάνοντας για δουλειά. Μα και δύο χρόνια αργότερα, το 1932, ακόμα περιπλανιόταν στους δρόμους της Αθήνας πεινασμένος και άνεργος. Κάθε φορά που δεν είχε πού την κεφαλήν κλίνει τρύπωνε στο υπόγειο της Στρέλνας, του κοσμικού κέντρου με το ρώσικο όνομα, στη γωνία Πατησίων και Στουρνάρη: «Χωνότανε κάτω από τις σιδεριές που τις σκέπαζε μια αχρηστεμένη υπόγεια σκάλα και κουλουριασμένος εκεί έβγαζε τις κρύες μα και τις ζεστές αθηναϊκές νύχτες». Εκεί τον είχε

βρει κουλουριασμένο να ψήνεται απ' τον πυρετό ο Κούλης Ζαμπαθός και τον μετέφερε σηκωτό στο φτωχικό του σπίτι, στο Γαλάτσι μια χειμωνιάτικη βραδιά -5 Ιανουαρίου του 1933. Στη μαρμαρόστρωτη κουζίνα, όπου και κοιμόταν, ο Μενέλαος Λουντέμης έγραψε τη «Ράντνικα» και δύο ακόμα διηγήματα «Μια νύχτα με πολλά φώτα κάτω από μια πόλη με πολλά αστέρια», και το «Κοιμήσου, Ανέζα μου, γλυκά» 4.

Και όταν ο Μενέλαος Λουντέμης τιμήθηκε με το Μεγάλο Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας το 1938 για τη συλλογή διηγημάτων **«Τα πλοία δεν άραξαν»**, φορούσε το μοναδικό παντελόνι του φίλου του Κούλη Ζαμπαθό: «Φορώντας το μοναδικό παντελόνι του φίλου του Κούλη Ζαμπαθό που του το δάνεισε για την περίπτωση, ο Μενέλαος Λουντέμης παραλαμβάνει το βραβείο του και στην ερώτηση των δημοσιογράφων «σχετικά με το ποιο είναι το όνειρό του από κει και πέρα, ο ίδιος είχε απαντήσει χαρακτηριστικά ότι είναι άστεγος και ότι αυτό που χρειάζεται είναι ένα δωμάτιο, ένα μεγάλο τραπέζι, μια καρέκλα και χαρτιά και πολλά μολύβια, για να μπορεί να γράφει» 5. «Αν ήταν δυνατόν το δωμάτιό μου να 'χει και ένα παράθυρο και απ' έξω να 'ναι μια γαζία και να 'ρχεται το άρωμά της μέσα», θα δηλώσει στον τύπο ο νεαρός συγγραφέας» 6.

Πέρα, όμως, από τη σχέση του με τον Μενέλαο Λουντέμη, ο Κούλης Ζαμπαθός υπήρξε ένας δραστήριος αγωνιστής ενός πνευματικού αντιστασιακού πυρήνα ενάντια στο πολιτικό κατεστημένο της εποχής 7. Όπως θα σημειώσει ο **Βασίλης Τσακίρογλου**: Στο λογοτέχνη Κούλη Ζαμπαθό έλαχε ο κλήρος να είναι, όχι μόνο ένα δραστήριο μέλος ενός πνευματικού αντιστασιακού πυρήνα ενάντια στο πολιτικό κατεστημένο της εποχής, αλλά να είναι και ο υπεράνω πάσης υποψίας υπάλληλος του Υπουργείου Προεδρίας, στο σπίτι του οποίου είχαν το καταφύγιο τους ο Νίκος Πλουμπίδης, ο Νίκος Μπελογιάννης και αργότερα κάποιοι από τους είκοσι επτά αποδράσαντες από τις φυλακές των Βούρλων» 8.

Μάλιστα στο βιβλίο του **«Νίκος Μπελογιάννης–Νίκος Πλουμπίδης– κουβέντες και σκέψεις που κάναμε μαζί στα στερνά της ζωής τους»** που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Δωρικός, ο Κούλης Ζαμπαθός περιέγραψε γλαφυρά κάποιες ιδιαίτερες, ανθρώπινες στιγμές και πτυχές της προσωπικότητας των δύο

αγωνιστών, που συνέδεσαν το όνομά τους με την αυταπάρηση και τη θυσία για μια καλύτερη κοινωνία. Το βιβλίο αυτό κυκλοφόρησε μετά το θάνατο του συγγραφέα, χάρη στην επιμέλεια της κόρης του, Φαίδρας, που σημείωσε στον πρόλογο τα εξής:

Δίνοντας ένα κείμενο στη δημοσιότητα που τόγραψε κάποιος άλλος νιώθεις ένα περίεργο συναίσθημα να σε καίει βαθειά, ιδιαίτερα δε όταν το κείμενο αυτό τόχει γράψει ο πατέρας σου που δεν υπάρχει. Έσκυψα ευλαβικά πάνω στις χειρόγραφες σελίδες του που ακολουθούν και που δείχνουν όλη την απλότητα και το μεγαλείο του ανθρώπου, όπου κι αν ανήκει αυτός, είτε στον πνευματικό είτε στον πολιτιστικό χώρο. Έτσι αισθάνομαι να εκπληρώνω το καθήκον μου και στη μνήμη του πατέρα μου και στη μνήμη εκείνων για τους οποίους τόγραψε. Το βιβλίο αυτό, κληρονομιά όχι μόνο δική μου, αλλά και όλων όσων αγωνίστηκαν κι αγωνίζονται με συνέπεια για την ειρήνη και τον κόσμο, ας θεωρηθεί σπονδή στον τάφο του συγγραφέα.

Φωτογραφία από την παρουσίαση του βιβλίου του Δημήτρη Δαμασκηνού: «Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη» που έγινε την Παρασκευή, 28 Απριλίου 2017, στις 7.30μ.μ. στον

πολυχώρο ΑΙΤΙΟΝ (Τζιραίων 8-10 Αθήνα). Η Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου, βαφτισιμιά του Μενέλαου Λουντέμη, ποιήτρια, πρώην Γενικός Γραμματέας της Έταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, απευθύνει έναν ανθρώπινο και ιδιαίτερα συγκινητικό χαιρετισμό στην εκδήλωση. Δίπλα της διακρίνεται ο Γιώργος Δουατζής, ποιητής, δημοσιογράφος και συγγραφέας.

Σημειώσεις-Παραπομπές

1. Βασίλης Τσακίρογλου, **Η ανάσα της σιωπής**, ομιλία που εκφωνήθηκε την Τετάρτη, 18 Μαρτίου 2009. Δημοσιεύεται και στο συλλογικό έργο: [«Τρεις ομιλίες για τη Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου \(Δημήτρης Φαφούτης-Βασίλης Τσακίρογλου-Γιάννης Κορίδης\)»](#), εκδόσεις Ιωλκός, Φεβρουάριος 2013, Α΄ έκδοση, σελ. 24.
2. Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου, **Επιτάφια**, εκδόσεις Μαυρίδης, 1976.
3. Δημήτρης Φαφούτης, **Παρουσίαση της Φαίδρας Ζαμπαθά-Παγουλάτου στην Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών**. Δημοσιεύεται και στο συλλογικό έργο: [«Τρεις ομιλίες για τη Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου \(Δημήτρης Φαφούτης-Βασίλης Τσακίρογλου-Γιάννης Κορίδης\)»](#), εκδόσεις Ιωλκός, Φεβρουάριος 2013, Α΄ έκδοση, σελ. 11-12.
4. Δημήτρης Δαμασκηνός, **«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελ**

- έτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη»**, εκδόσεις Ραδάμανθυς, Χανιά 2017, σελ. 33.
5. Βλ. την αφήγηση της φιλολόγου Πόπης Μεσσήνη στην εκπομπή της ΕΡΤ: «Εποχές και συγγραφείς» αφιερωμένης στον Μενέλαο Λουντέμη.
  6. Δημήτρης Δαμασκηνός, **«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της**

καρδιάς μας. ο.π., σελ. 46.

7. Κούλης Ζαμπαθάς, *Απόψε που σκοτώνουν τον Πλουμπίδη*, ιστοσελίδα Ατέχνως, ανάρτηση 14 Αυγούστου 2016.

8. Βασίλης Τσακίρογλου, *Η ανάσα της σιωπής*, ο.π., σελ. 24.

[Αναδημοσίευση από το blog:](#)

[«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τον Μ. Λουντέμη»](#)

Save

[Η πρώτη παρουσίαση του βιβλίου, για τη ζωή του Μενέλαου Λουντέμη, στην Αθήνα \(Video\)](#)

Ένα εξαιρετικό, ουσιαστικό βιβλίο, με σεβασμό στον Μενέλαο Λουντέμη, που διαβάζεται σαν μυθιστόρημα...

Μίλησαν για το βιβλίο: Από την [Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών](#) η ποιήτρια-συγγραφέας [Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου](#). Από την [Πρεσβεία της Ρουμανίας](#) στην Αθήνα, η [Anca Chisalita](#). Και ακόμα: Ο [Κώστας Κρεμμύδας](#), ο [Μάκης Πέτσας](#), ο [Γιώργος Δουατζής](#), ο [Δημήτρης Δαμασκηνός](#), ο [Χρήστος Τσαντής](#).

Η Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου, βαφτισιμιά του Μενέλαου Λουντέμη, ποιήτρια, πρώην Γενικός Γραμματέας της Έταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, απευθύνει έναν ανθρώπινο και ιδιαίτερα συγκινητικό χαιρετισμό στην εκδήλωση. Πίσω της διακρίνεται ο Μάκης Πέτσας, εκπαιδευτικός Δ.Ε., ενώ καθισμένοι (από αριστερά προς τα δεξιά της φωτογραφίας) είναι ο Γιώργος Δουατζής, ποιητής, δημοσιογράφος και συγγραφέας, ο Κώστας Κρεμμύδας, ποιητής, εκδότης του περιοδικού τέχνης «Μανδραγόρας» και υπεύθυνος των ομώνυμων εκδόσεων και ο συγγραφέας του βιβλίου Δημήτρης Δαμασκηνός.

Η Αθήνα υποδέχθηκε θερμά το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη, που κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Ραδάμανθους. Η πρώτη παρουσίαση του βιβλίου στον Πολυχώρο ΑΙΤΙΟΝ, κοντά στην Ακρόπολη, την Παρασκευή 28/4/2017, με χορηγό επικοινωνίας το **Μήνυμα Ελλάς**, εξελίχθηκε μέσα σε ένα κλίμα συγκίνησης και τιμής για τον μεγάλο Έλληνα

δημιουργό. Ήταν εκεί πολλοί φίλοι του βιβλίου, αλλά και άνθρωποι που συνεργάστηκαν και έζησαν μαζί με τον Μενέλαο Λουντέμη, όπως η συγγραφέας-ποιήτρια Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου, και συγγενείς της μεταφράστριας των έργων του, στα χρόνια που εκείνος έζησε στη Ρουμανία.

Η εκδήλωση άνοιξε με ένα σύντομο καλωσόρισμα-χαιρετισμό από τον επιμελητή του βιβλίου Χρήστο Τσαντή, ο οποίος τόνισε τη σημασία και την ιδιαιτερότητα του έργου του Δημήτρη Δαμασκηνού για τον Λουντέμη, ειδικά μάλιστα σε μία συγκυρία όπου συμπληρώνονται σαράντα χρόνια από το θάνατό του κι ενώ δεν φαίνεται να έχει προγραμματιστεί κάποια άλλη εκδήλωση τιμής για τη ζωή και το έργο του συγγραφέα που μας άφησε μία τόσο πλούσια πνευματική κληρονομιά. *«Το βιβλίο του Δ. Δαμασκηνού, παρότι είναι μελέτη, όχι μόνο δεν κουράζει τον αναγνώστη, αλλά αντίθετα με πληρότητα και αφηγηματική ροή, διαβάζεται σαν μυθιστόρημα»*, είπε χαρακτηριστικά.

Η ηθοποιός Ειρήνη Βουκελάτου διάβασε ποιήματα του Μενέλαου Λουντέμη, που περιλαμβάνονται στο βιβλίο, δίνοντας με τον καλύτερο τρόπο την ευκαιρία στην Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου να ξετυλίξει το κουβάρι των αναμνήσεων από τη ζωή δίπλα στον μεγάλο δημιουργό. Η κυρία Φαίδρα, που πήρε το όνομά της από τον ίδιο τον Μενέλαο Λουντέμη, καθώς ο συγγραφέας συνδεόταν με στενή φιλία με τον πατέρα της, επίσης συγγραφέα, μετέφερε στην εκδήλωση και τον χαιρετισμό του προέδρου και του Δ.Σ. της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών.

«Είναι συγκινητική η αποψινή βραδιά, αφιερωμένη στον Μενέλαο Λουντέμη», ξεκίνησε να λέει η Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου και συνέχισε: *«στον άνθρωπο που βρήκε το όνομά μου μαζί με τον Γιάννη Σκαρίμπα. Το θεωρώ μεγάλη τιμή που βρίσκομαι εδώ σήμερα, κοντά σας, για να πω κι εγώ δυο λόγια γι' αυτόν τον άνθρωπο, ο οποίος ξεπέρασε τα όρια της ευαισθησίας, της αγάπης, του αγώνα. Ένα παιδί που πόνεσε πάρα πολύ στη ζωή του και που πάλεψε ηρωικά»*.

Ακολούθησε η ομιλία από τον Κώστα Κρεμμύδα, ποιητή-εκδότη του λογοτεχνικού περιοδικού «Μανδραγόρας», ο οποίος ξεκίνησε λέγοντας τα εξής: *«Χαίρομαι που βρίσκομαι απόψε εδώ για να μιλήσω για το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού, τον οποίο είχαμε την ευκαιρία να τον γνωρίσουμε πριν από δύο-τρία χρόνια με τον Γιώργο τον Δουατζή, όταν πήγαμε στα Χανιά σε μια πολύ*

ενδιαφέρουσα εκδήλωση που οργάνωσαν οι φίλοι των Γραμμάτων για τον Τάσο Λειβαδίτη».

Η Anca Chisalita, μορφωτική ακόλουθος της πρεσβείας της Ρουμανίας στην Ελλάδα, χώρα στην οποία διέμεινε για αρκετά χρόνια ως πολιτικός πρόσφυγας ο Μενέλαος Λουντέμης, απευθύνει έναν σύντομο χαιρετισμό στην παρουσίαση του βιβλίου. Διακρίνονται ακόμα (από τ' αριστερά προς τα δεξιά της φωτογραφίας) οι: Μάκης Πέτσας, Γιώργος Δουατζής και ο συγγραφέας Δημήτρης

Ο Κώστας Κρεμμύδας αναφέρθηκε στη σχέση του με τον συγγραφέα μέσα από τη συνεργασία τους στο περιοδικό «Μανδραγόρας» και

στη συνέχεια μίλησε για το έργο του Δημήτρη Δαμασκηνού «Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη». «Θα χαρακτηρίζα το έργο έναν ύμνο στην Εθνική Αντίσταση», είπε και στάθηκε ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο έχει αξιοποιήσει το υλικό του ο συγγραφέας, καθώς μας δίνει μια ολοκληρωμένη εικόνα του πλαισίου μέσα στο οποίο έζησε και έγραψε ο Μενέλαος Λουντέμης.

«Σας ευχαριστώ πολύ για την ευκαιρία που μου δίνεται απόψε να μιλήσω με πολύ συγκίνηση για τον Μενέλαο Λουντέμη, ο οποίος έζησε σχεδόν 18 χρόνια στη Ρουμανία. Θέλω να ευχαριστήσω τον κύριο Δαμασκηνό, τον εκδοτικό οίκο Ραδάμανθυς και τον κύριο Χρήστο Τσαντή, γι' αυτό το εξαιρετικό, ουσιαστικό βιβλίο αφιερωμένο στη ζωή και στο έργο του Μενέλαου Λουντέμη, σε καιρούς που ο κόσμος χρειάζεται αυτό το ισχυρό παράδειγμα ανθρωπιάς και αξιοπρέπειας και πολλά άλλα ακόμα που μας έχει αφήσει ο Λουντέμης».

Με αυτά τα λόγια ξεκίνησε το χαιρετισμό της στην εκδήλωση η Anca Chisalita, πολιτιστικός ακόλουθος της πρεσβείας της Ρουμανίας στην Αθήνα, η οποία μίλησε για τη ζωή του μεγάλου συγγραφέα στην διάρκεια της πολιτικής προσφυγιάς, ενώ υπογράμμισε την αξία του βιβλίου του Δημήτρη Δαμασκηνού, ιδιαίτερα για τη νέα γενιά.

Το λόγο πήρε στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός Μάκης Πέτσας, που στάθηκε περισσότερο στο κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο της περιόδου στην οποία έγραψε ο Λουντέμης, καθώς και στα σύγχρονα μηνύματα που απορρέουν από το έργο του.

«Το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού είναι μία ξεχωριστή δουλειά», είπε. «Κι αυτό γιατί μας προσφέρει μια τεκμηριωμένη σε βάθος μελέτη για τη ζωή και το έργο του μεγάλου συγγραφέα, γραμμένη με σεμνότητα που δεν επισκιάζει σε καμιά περίπτωση το έργο του Μ. Λουντέμη, όπως κάποιες φορές γίνεται συνειδητά ή ασυνείδητα από κριτικούς ή δοκιμιογράφους».

Ευχάριστη έκπληξη για όλους ήταν **η συνέντευξη-συζήτηση,**

επί σκηνής, του ποιητή-δημοσιογράφου Γιώργου Δουατζή, με τον Δημήτρη Δαμασκηνό. Στα **video** που ακολουθούν μπορείτε να παρακολουθήσετε ολόκληρη τη συζήτηση με τον συγγραφέα.

Η τοποθέτηση του Γιώργου Δουατζή στην παρουσίαση του βιβλίου της Αθήνας (Video).

https://www.youtube.com/watch?v=_hoiqekM700

Μερικές από τις ερωτήσεις του Γιώργου Δουατζή στον συγγραφέα για το βιβλίο του (Video).

Ο συγγραφέας απάντησε σε ερωτήσεις των φίλων του βιβλίου, ενώ το ραντεβού ανανεώθηκε για το Φθινόπωρο, όπου και προετοιμάζεται ένας νέος κύκλος εκδηλώσεων για την παρουσίαση του βιβλίου στην Αθήνα σε συνεργασία με την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών και με άλλους φορείς. Παράλληλα συνεχίζονται οι προγραμματισμένες εκδηλώσεις στην Κρήτη, με την παρουσίαση του βιβλίου στα Χανιά, την Τετάρτη 3 Μαΐου, στη γκαλερί Villa Des Arts, στις 7:30 το απόγευμα, στο Ηράκλειο στις 18 Μαΐου, στο Πολύκεντρο Νεολαίας του Δήμου, ενώ θα ακολουθήσουν, μέσα στους επόμενους μήνες, εκδηλώσεις στο Ρέθυμνο, στη Γαύδο, στον Άγιο Νικόλαο Λασιθίου και αλλού.

[Αναδημοσίευση από τον Αγώνα της Κρήτης, Πέμπτη 04-05-2017](#)

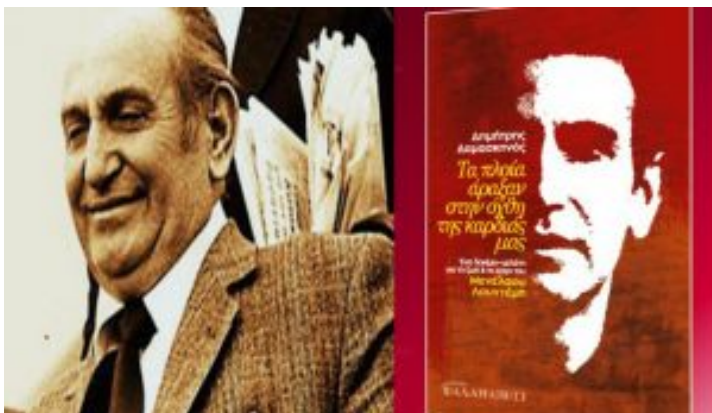
Δείτε ακόμα:

- [Γιώργος Δουατζής: Ο Δημήτρης Δαμασκηνός κατάφερε έναν πραγματικό άθλο.](#)
- [Ο Μενέλαος Λουντέμης όπως δεν τον ξέρουμε, του Χρήστου](#)

Τσαντή.

- Ο Βαγγέλης Κακατσάκης γράφει για το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού: «Ανθός αγάπης, καρπός γνώσης μα και προϊόν αντικειμενικότητας η δουλειά σου».
- Στην Αθήνα η παρουσίαση του βιβλίου του Δημήτρη Δαμασκηνού για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη, εφημερίδα «Αγώνας της Κρήτης».

Το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού με τίτλο: «Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη», διαβάζεται σαν μυθιστόρημα. Φωτίζει άγνωστες πτυχές που σημάδεψαν τη ζωή και το έργο του μεγάλου συγγραφέα. Τον τοποθετεί μέσα στο ιστορικό πλαίσιο όπου και δημιούργησε. Περιέχει ντοκουμέντα που φιλοτεχνούν το πορτρέτο ενός ανθρώπου καθημερινού, ο οποίος αντιμετώπισε δύσκολες προσωπικές, οικονομικές, οικογενειακές και πολιτικοκοινωνικές καταστάσεις. Καταστάσεις που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, ενώ ταυτόχρονα άφησαν ανεξίτηλα σημάδια στο ίδιο του το έργο.

Παρουσίαση βιβλίου στα Χανια

Παρουσίαση βιβλίου

Οι εκδόσεις Ραδάμανθους και η γκαλερί “Villa Des Arts” (Βίλα των Τεχνών) (Νεάρχου 37, Χανιά) την Τετάρτη, 03 Μαΐου 2017, στις 7.30μ.μ. σας προσκαλούν στην παρουσίαση του βιβλίου του φιλόλογου-ιστορικού & συγγραφέα [Δημήτρη Δαμασκηνού](#):

[«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη»](#)

Θα μιλήσουν για το βιβλίο:

- Γιώργος Παπαγρηγοράκης, εκπαιδευτικός Π.Ε.
- Μαρία Μαθιουδάκη, φιλόλογος-εκπαιδευτικός Δ.Ε.
- Νίκος Χουρδάκης, ποιητής και ψυχολόγος, ψυχαναλυτικός ψυχοθεραπευτής και ο
- Δημήτρης Δαμασκηνός, συγγραφέας του βιβλίου.

Παρέμβαση & συντονισμός: Χρήστος Τσαντής, επιμελητής του βιβλίου, συγγραφέας και εκδότης.

Αφηγήτρια: η Μαργαρίτα Ναυπακτίτου, υπεύθυνη δράσεων στο ΠΑΜΕΑ για λογαριασμό του ΔΙΑΒΑΖΩ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

Η εκδήλωση θα πλαισιωθεί μουσικά από τους:

- Γιάννη Μανούσακα (κιθάρα, φωνή) και
- Τάκη Δημητρόπουλο (κιθάρα, φωνή)

Το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού με τίτλο: [«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη»](#), διαβάζεται σαν μυθιστόρημα. Φωτίζει άγνωστες πτυχές που σημάδεψαν τη ζωή και το έργο του μεγάλου συγγραφέα. Τον τοποθετεί μέσα στο ιστορικό πλαίσιο όπου και δημιούργησε. Περιέχει ντοκουμέντα που φιλοτεχνούν το πορτρέτο ενός ανθρώπου καθημερινού, ο οποίος αντιμετώπισε δύσκολες προσωπικές, οικονομικές, οικογενειακές και πολιτικοκοινωνικές καταστάσεις. Καταστάσεις που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, ενώ ταυτόχρονα άφησαν ανεξίτηλα σημάδια στο ίδιο του το έργο.

Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας.

[Στην Αθήνα η παρουσίαση του βιβλίου του Δ. Δαμασκηνού για τη ζωή και το έργο του Μ. Λουντέμη](#)

[Παρουσίαση βιβλίου](#)

Οι εκδόσεις Ραδάμανθς και ο πολυχώρος ΑΙΤΙΟΝ (Τζιραίων 8-10 Αθήνα) την Παρασκευή, 28 Απριλίου 2017, στις 7.30μ.μ. σας προσκαλούν στην παρουσίαση του βιβλίου του φιλόλογου-ιστορικού & συγγραφέα Δημήτρη Δαμασκηνού:

«Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη»

Στην εκδήλωση θα χαιρετίσει η Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου, συγγραφέας, πρώην Γεν. Γραμματέας της Ένωσης Ελλήνων Λογοτεχνών (Ε.Ε.Λ.)

Θα μιλήσουν για το βιβλίο:

- Γιώργος Δουατζής, ποιητής, συγγραφέας & δημοσιογράφος,
- Κώστας Κρεμμύδας, ποιητής, εκδότης του περιοδικού «Μανδραγόρας»,
- Μάκης Πέτσας, εκπαιδευτικός & ο
- Δημήτρης Δαμασκηνού, συγγραφέας του βιβλίου.

Η ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη

- Παρέμβαση & συντονισμός: Χρήστος Τσαντής, συγγραφέας και επιμελητής του βιβλίου.
- Αφηγήτρια: η ηθοποιός Ειρήνη Βουκελάτου

Θα ακολουθήσει μουσική βραδιά με τους:

- Τάκη Κωνσταντακόπουλο (τραγούδι),
- Δέσποινα Μπακιρτζόγλου (πιάνο-φωνή)
  - Νεφέλη Καλαντζή (τσέλο-φωνή)

Το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού με τίτλο: «Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη», διαβάζεται σαν μυθιστόρημα. Φωτίζει άγνωστες πτυχές που σημάδεψαν τη ζωή και το έργο του μεγάλου συγγραφέα. Τον τοποθετεί μέσα στο ιστορικό πλαίσιο όπου και δημιούργησε. Περιέχει ντοκουμέντα που φιλοτεχνούν το πορτρέτο ενός ανθρώπου καθημερινού, ο οποίος αντιμετώπισε δύσκολες προσωπικές, οικονομικές, οικογενειακές και

πολιτικοκοινωνικές καταστάσεις. Καταστάσεις που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, ενώ ταυτόχρονα άφησαν ανεξίτηλα σημάδια στο ίδιο του το έργο.

Δείτε ακόμα:

- [Γιώργος Δουατζής: Ο Δημήτρης Δαμασκηνός κατάφερε έναν πραγματικό άθλο.](#)
- [Ο Μενέλαος Λουντέμης όπως δεν τον ξέρουμε, του Χρήστου Τσαντή.](#)
- [Ο Βαγγέλης Κακατσάκης γράφει για το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού: «Αυθός αγάπης, καρπός γνώσης μα και προϊόν αντικειμενικότητας η δουλειά σου».](#)

[Αναδημοσίευση από τον Αγώνα της Κρήτης](#)

[Παγκόσμια Ημέρα Βιβλίου: Το βιβλίο η κυριότερη πηγή γνώσης](#)

Πώς είναι στ' αλήθεια δυνατόν σε ένα χώρο μερικών μόνο τετραγωνικών που μοιάζει περισσότερο με αποθήκη, να βρίσκεται όλη η Κύπρος, μέσα από δεκάδες τίτλους κυπριακών και κυπρολογικών βιβλίων; Ο λόγος για το βιβλιοπωλείο ΜΑΜ, στην καρδιά της Λευκωσίας, το οποίο πήρε το όνομά του από τον ιδρυτή του Μίκη, Αλέξανδρου Μιχαηλίδη, μάχιμο ακόμα, στην υπηρεσία του βιβλίου, στην ηλικία των 83 ετών.

Με την ευκαιρία της Διεθνούς Ημέρας Βιβλίου που γιορτάζεται στις 23 Απριλίου, το ΚΥΠΕ συνάντησε τον κ. Μιχαηλίδη, στον φιλόξενο και ζεστό αυτό χώρο που έχει δημιουργήσει εδώ και δεκαετίες.

Η 23η Απριλίου είναι η ημερομηνία θανάτου του Ουίλλιαμ Σαίξπηρ, Άγγλου ποιητή και θεατρικού συγγραφέα και του Μιγκέλ

ντε Θερβάντες Σαβέδρα, Ισπανού συγγραφέα.

«Το βιβλίο ως εργαλείο διάδοσης της γνώσης και των νέων ιδεών που χρησιμοποιείτο τόσους αιώνες πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί το μέσο για την αλληλογνωριμία των λαών, την εμπέδωση των πανανθρώπινων αξιών και τη διάδοση της γνώσης», αναφέρει από την πλευρά του στο ΚΥΠΕ ο Διευθυντής των Πολιτιστικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Πάυλος Παρασκευάς.

πηγη : ΚΥΠΕ

Η Γέννηση και ο θάνατος της ατομικής ιδιοκτησίας

Η Γέννηση

και ο θάνατος

της ατομικής ιδιοκτησίας

(Η ατομική ιδιοκτησία ως μήτρα βίας, εξουσίας,

ανισότητας, εγκληματικότητας, σκοταδισμού και ανηθικότητας)

Υπάρχουν λέξεις τοξικές και βιασμένες, έννοιες ταμπού, γλώσσες ευνουχισμένες που δεσμεύουν τον Νου και κοιμίζουν συνειδήσεις, για να υποτάξουν το υποκείμενο της ιστορίας και δημιουργό του πολιτισμού, τον εργαζόμενο άνθρωπο και να τον μετατρέψουν σε αντικείμενο των βιαστών της ιστορίας που την γράφουν οι εξουσιαστές, που κατά τον πατριάρχη του μανιακού καπιταλισμού,

τον Ρότσιλντ, υποτίθεται ότι «εκτελούν το έργο του θεού», φυσικά για λογαριασμό τους. Λέξεις, έννοιες και γλώσσες που μας εντάσσουν σε προκατασκευασμένα σχήματα σκέψης, μύθους, ιδεολογήματα και συστήματα συμφερόντων που καταστρέφουν τη φαντασία, την περιέργεια, την αμφισβήτηση και την έρευνα για τη σχέση του Εγώ με το Εμείς, της κοινωνίας με τα μέλη της, της ανθρωπότητας με τη Βιόσφαιρα και το Σύμπαν. Σχήματα και συστήματα κλισέ για τον ευνουχισμό της σκέψης για τον στραγγαλισμό της αυτοπεποίθησης, του αυτοσεβασμού και της αξιοπρέπειάς μας, με σκοπό να μας καταστήσουν μοιρολάτρες, δούλους υποτιθέμενων θεών, για να μην κατανοούμε ότι με αυτόν τον τρόπο γινόμαστε δούλοι συνανθρώπων μας που πρόδωσαν την ανθρωπότητα, την ανθρωπιά τους και την κοινωνία που τους γέννησε, τους ανέθρεψε και τους φρόντισε.

Τέτοιες έννοιες, όπως λ. χ. τα κατηγορήματα: 'οι νόμοι είναι δίκαιοι', 'οφείλουμε υπακοή στους νόμους' 'η ατομική ιδιοκτησία είναι ιερή', 'η ατομική ιδιοκτησία είναι φυσικό δικαίωμα', η ατομική ιδιοκτησία είναι πηγή ασφάλειας και ελευθερίας', 'είμαστε όλοι ίσοι ενώπιον του θεού και των νόμων' 'ο θεός είναι ο δημιουργός μας', 'ο θεός είναι δίκαιος', 'ο θεός είναι μεγάλος', η 'αντιπροσωπευτική δημοκρατία είναι λαϊκή εξουσία' 'ο λαός είναι κυρίαρχος', 'πίστευε και μη ερεύνα' και πολλά άλλα, τα οποία έχουν καταχρηστικά, εξαιτίας της άγνοιας, της βίας, της εξαπάτησης και της 'εξ' αποκαλύψεως αλήθειας', καταγραφεί στη συνείδησή μας ως 'αξιωματικές αλήθειες' και ως 'ηθικές αξίες' ρυθμιστές της ζωής μας.

'Αξιωματικές αλήθειες' και 'ηθικές αξίες' που αρνούνται την επιστήμη, την ιερότητα της ζωής, την κοινωνική ισότητα, την ελευθερία και την ευτυχία γίνονται αναπόφευκτα αντικείμενο αμφισβήτησης, η οποία όμως ορίζεται ως 'αμαρτία', ως 'παρέκκλιση από την κανονικότητα', ως παραβατικότητα και ως 'έγκλημα καθοσιώσεως', με κατάληξη το στίγμα του 'εχθρού του λαού και της τάξης', την κοινωνική απομόνωση, την φυλακή, τον εγκλεισμό σε κάποια 'λευκά κελιά', σε κάποιο κολαστήριο:

Μακρόνησο, Γκουαντάναμο, ή Γκουλάγκ και φυσικά την επίγεια και την υποτιθέμενη μεταθανάτια κόλαση. Όταν μάλιστα η αμφισβήτηση εκδηλώνεται ως κοινωνική δυσαρέσκεια και αναταραχή τότε επιστρατεύεται η 'λογική των όπλων' της εξουσίας και της καταστροφής, με τελικό όμως αποτέλεσμα, αργά ή γρήγορα, να πρυτανεύσει η λογική της ιστορίας και η βούληση της κοινωνίας που δίνει τέλος στη όποια τυραννία και κάνει το επόμενο βήμα προς τον πολιτισμό της αμεσοδημοκρατικής κοινωνικής αυτοδιεύθυνσης, της οικονομίας των κοινών αγαθών και της κοινωνικής ισότητας.

Υπάρχει βέβαια και η εναλλακτική επιλογή, προσφορά των θρησκευτικών και εξουσιαστικών ιερατειών, όπως αυτή της μη-αμφισβήτησης τέτοιων κατηγορημάτων και η υποταγή στους σκοταδιστικούς κοινωνικούς προδότες-εξουσιαστές και στους εμπόρους θεών, πολέμων, ουσιών, ανοησιών και ψευδαισθήσεων, που οδηγεί ακόμα πολλούς στην ιδεολογική και στην κομματική οπαδοποίηση, ή/και στην θρησκοληψία, στον φονταμενταλισμό, στο τζιχάντ και στην σκοταδιστική-θρησκευτική ποιμνιοποίηση με κατάληξη τη σημερινή καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Το δοκίμιο 'Η γέννηση και ο θάνατος της ατομικής ιδιοκτησίας' επιχειρεί να προσβάλει τα ταμπού, τα ιερά και τα όσια κάθε εξουσίας, να απομυθοποιήσει το 'ιερό δισκοπότηρο' του καπιταλισμού, την ατομική ιδιοκτησία και να φέρει στο επίκεντρο του δημόσιου διαλόγου το πρόβλημα της οικονομικοκοινωνικής ανισότητας, που καταδικάζει την ανθρωπότητα να πορεύεται στην αυτοκαταστροφή μέσω της καπιταλιστικής παρακμής και βαρβαρότητας. Αυτή η μελέτη τολμά να αναμετρηθεί με την έλλειψη αντίστοιχων μελετών και να καλύψει ένα, καθόλου τυχαίο, κενό στη σχετική βιβλιογραφία και παρ' όλα αυτά αποδειχνει πειστικά και τεκμηριωμένα ότι όλα τα αυταρχικά, αντιδημοκρατικά και εκμεταλλευτικά οικονομικοκοινωνικά συστήματα και ιδιαίτερα ο απάνθρωπος και καταστροφικός καπιταλισμός εδράζονται πάνω στον υποτιθέμενο 'ιερό' θεσμό της ατομικής ιδιοκτησίας, νόθο παιδί άγνοιας, σκοταδισμού, βίας και εξουσίας, ο οποίος γεννάει οικονομικές,

κοινωνικές, περιφερειακές και εθνικές ανισότητες και συγκρούσεις που συνθλίβουν άτομα, οικογένειες, πόλεις και έθνη, οικονομίες, κοινωνίες και πολιτισμούς. Τέλος αυτή η ανάλυση επιβεβαιώνει την Λογική των Αιώνων και των Λαών και την αλήθεια των αγώνων ότι ο καπιταλισμός, όπως και κάθε προηγούμενο εκμεταλλευτικό οικονομικοκοινωνικό σύστημα και η ατομική ιδιοκτησία δεν είναι η μοίρα της ανθρωπότητας, γιατί:

- 'Τα πάντα ρει και ουδέν μένει ως έχει',
- Η πορεία της ανθρωπότητας προς την κοινωνική ισότητα, την άμεση δημοκρατία και την αταξική κοινωνία συνεχίζεται μέχρι την τελική νίκη, και
- 'Μέτρο όλων των πραγμάτων είναι ο άνθρωπος'.

*

Περιεχόμενα:

Πρόλογος του Δημήτρη Κωνσταντακόπουλου.

Σημείωμα του συγγραφέα.

Προμύθιο: Όσο βαραίνει η σκοτεινιά κι όσο ο φόβος μένει...

Κεφάλαιο Α.: Η ατομική ιδιοκτησία ως έννοια και ως εξουσία: Για την έννοια, την καταγωγή και τη φύση της ατομικής ιδιοκτησίας. Ατομική ιδιοκτησία και άτομο. Ατομική ιδιοκτησία και οικογένεια. Ατομική ιδιοκτησία και οικονομία. Ατομική ιδιοκτησία και κοινωνία. Ατομική ιδιοκτησία, πολιτική και πολιτικά δικαιώματα. Ατομική ιδιοκτησία και πολιτισμός. Ατομική ιδιοκτησία και περιβάλλον. Ατομική ιδιοκτησία και Ηθική. Ατομική ιδιοκτησία και Δημοκρατία. Ατομική ιδιοκτησία, παγκοσμιοποίηση και τρομοκρατία. Ατομική ιδιοκτησία και ελευθερία.

Κεφάλαιο Β.: Η ιστορική εμφάνιση και η διαδρομή της ατομικής

ιδιοκτησίας, Προϊστορικές, προ-ιδιοκτησιακές κοινωνίες. Προκαπιταλιστικές μορφές έγγειας ιδιοκτησίας. Η γέννηση της ατομικής ιδιοκτησίας και η Παγίδα του Σόλωνα. Οι μεταμορφώσεις της ατομικής ιδιοκτησίας. Η καπιταλιστική ατομική ιδιοκτησία. Η καπιταλιστική ατομική ιδιοκτησία ως ιδεολογία. Η καπιταλιστική ατομική ιδιοκτησία στην πράξη. Η ατομική ιδιοκτησία ως μήτρα εμφύλιων και μεγάλων γεωπολιτικών συγκρούσεων. Η ατομική ιδιοκτησία ως μήτρα παγκόσμιας συνομοσίας με στόχο τη Νέα Φασιστική Τάξη Πραγμάτων.

Κεφάλαιο Γ.: Περιοδολόγηση της ιστορίας της ιδιοκτησίας: Το στάδιο της ακτημοσύνης. Το στάδιο της κοινοκτημοσύνης. Το στάδιο της ατομικής ιδιοκτησίας. Η διαρκής διεκδίκηση της κοινοκτημοσύνης. Η Κομμούνα της Θεσσαλονίκης (1342-1350). Η Κομμούνα της Άνδρου (1822). Η Κομμούνα του Παρισιού (1871).

Κεφάλαιο Δ: Παρακμή και θάνατος των τεράτων και της ατομικής ιδιοκτησίας.

Επιμύθιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Έκδοση και Κεντρική διάθεση: ΚΟΥΚΚΙΔΑ, Θεμιστοκλέους 37, 106 77 Αθήνα. Τηλ.: 210 3802644, E-mail:koukkida.edit@yahoo.gr. Σελίδες 274, Τιμή € 15.

*

«Στην 'ατομική ιδιοκτησία ως μήτρα εξουσίας ανισότητας, εγκληματικότητας, σκοταδισμού και ανηθικότητας', αναφέρεται το νέο δοκίμιο του Κώστα Λάμπου, συνεχίζοντας την αντισυμβατική

του κριτική, που τόσο εύστοχα ανέλυσε στα προηγούμενα έργα του, για την εδραίωση του απόλυτου ατομικισμού στην τρίτη χριστιανική χιλιετία.

‘Κατ’ αυτήν την μεγάλη περίοδο’ γράφει, ‘της ανθρώπινης ιστορίας χωρίς ατομική ιδιοκτησία, που χρονολογείται με εκατοντάδες χιλιάδες ή και εκατομμύρια χρόνια, κατά την οποία το ανθρώπινο είδος εξελίχθηκε από αγελαίο τροφосуλλεκτικό τετράποδο σε κοινωνικά σκεπτόμενο δίποδο και εξασφάλισε την επιβίωσή του, φαίνεται πως εκείνο που ενδιέφερε τα μέλη του δεν ήταν ο πλούτος, ως εξουσία του ενός σε βάρος των άλλων, αλλά η ασφαλέστερη ατομική και συλλογική επιβίωση και ευτυχία’.

Το βιβλίο διαβάζεται απνευστί και ο αναγνώστης ‘μορφώνεται’ με το πλήθος των αναφορών από κορυφαίους ανθρώπους του πνεύματος και των συγγενικών με το θέμα του ερευνητών, ενώ ο ταλαντούχος συγγραφέας, γνωρίζοντας την εκ των προτέρων κριτική που ενδεχομένως θα του ασκηθεί, έγκαιρα παίρνει τις αποστάσεις του από εκείνους οι οποίοι στις αρχές του 20ου αιώνα κατήργησαν μεν την ατομική ιδιοκτησία χωρίς να πετύχουν ούτε την ευτυχία ούτε την ευδαίμονη συλλογική επιβίωση.

Πολλές απορίες σας για το πώς έφτασε ο πλανήτης γη στη σημερινή οικονομική και περιβαλλοντική κρίση, θα απαντηθούν μέσα από τις σελίδες του εξαιρετικά επίκαιρου αυτού βιβλίου».

Αθήνα, Σεπτέμβρης 2016

Βασίλης Βασιλικός

«Το βιβλίο αυτό του Κώστα Λάμπου που κρατάτε στα χέρια σας, όπως και τα υπόλοιπα που έγραψε τα τελευταία χρόνια, διακρίνεται, πριν από όλα, για ένα αναμφισβήτητο και πολύ σημαντικό προσόν.

Ξαναγυρνάει τη συζήτηση στα πιο θεμελιώδη ζητήματα της

κοινωνίας και του πολιτισμού μας, αυτά που επιδιώκεται λυσσωδώς στην εποχή μας να μη συζητιούνται, να θεωρούνται αυτονόητα και δεδομένα και ασφαλώς να μην τίθενται σε οποιαδήποτε αμφισβήτηση. Κεντρικό ανάμεσά τους ο θεσμός της Ατομικής Ιδιοκτησίας, ιδιαίτερα των μέσων παραγωγής, από τους βασικότερους της σημερινής κοινωνικής μας οργάνωσης και της κουλτούρας που την συνοδεύει».

Αθήνα Δεκέμβρης 2016

Δημήτρης Κωνσταντακόπουλος

*

Στη διάρκεια μιας πυρκαγιάς στο δάσος, όλα τα ζώα τρέχουν να ξεφύγουν από τη φωτιά για να σωθούν εκτός από ένα πολύ μικρό αλλά πανέμορφο πουλάκι, το κολιμπρί το οποίο παίρνει με κάθε πέταγμά του στην πιο κοντινή πηγή όσο νερό χωράει στο ράμφος του και το ρίχνει στη φωτιά για να τη σβήσει. Τα άλλα ζώα κοιτάνε αμήχανα και φοβισμένα και προσπαθούν να το πείσουν για την επικινδυνότητα και τη ματαιότητα της πράξης του. Τότε το κολιμπρί τους απαντά: «Κάνω αυτό που μου αναλογεί, κι αν θέλετε να σωθείτε και να σωθεί και το κοινό μας σπίτι κάντε κι εσείς ό,τι σας αναλογεί».

Παλιά αφρικάνικη ιστορία

kostas lampos <claslessdemocracy@gmail.com

Τα πλοία άραξαν στην όχθη της

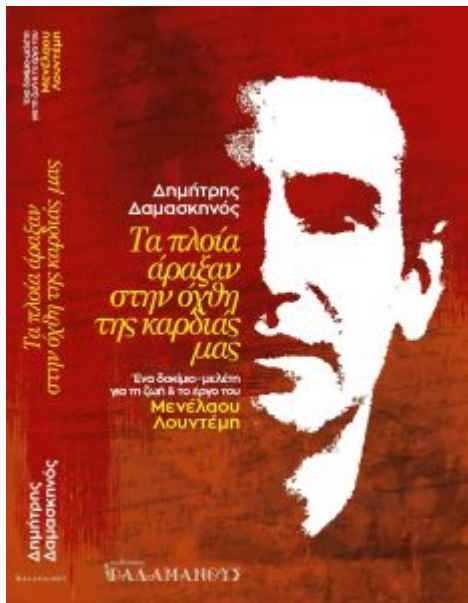
καρδιάς μας: Κάθε σελίδα και μια ανακάλυψη

Ο Γιώργος Δουατζής γράφει για το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού «Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη»

Κυκλοφορεί από τις [Εκδόσεις Ραδάμανθους](#)

«Ο Δημήτρης Δαμασκηνός πλησιάζει με τρυφεράδα το έργο και τον συγγραφέα που μελετά. Αναδεικνύει στιγμές, καταστάσεις, τόπους, πρόσωπα, που επέδρασαν στη ζωή και το έργο του Λουντέμη. Η συγγραφή του προσιδιάζει περισσότερο σε ένα ιστορικό μυθιστόρημα με προσήλωση στις πηγές του, το οποίο απευθύνεται σε όλους, παρά σε ένα δοκίμιο που αφορά μόνον τους ειδικούς της λογοτεχνίας μας. Κάθε σελίδα, και μια ανακάλυψη. Κάθε παράγραφος, και μια πρόκληση σε σκέψη. Κάθε αναφορά, και αναπόληση για τους παλαιότερους. Κάθε πρόταση, και μια διεύρυνση του γνωστικού μας πεδίου».

Γιώργος Δουατζής: Ο Δημήτρης Δαμασκηνός κατάφερε έναν πραγματικό άθλο

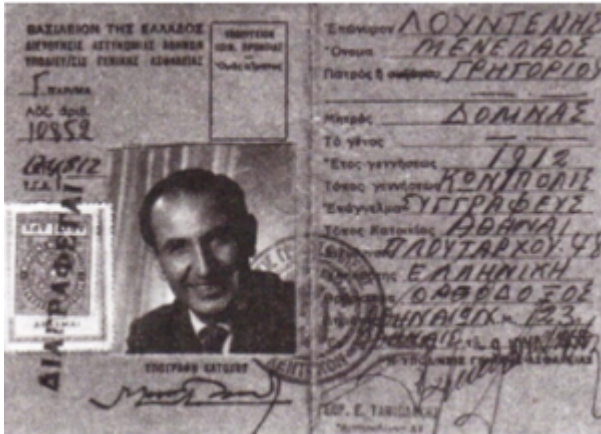
Μία μοναδική, σε ποιότητα και όγκο, εργασία του φιλόλογου Δημήτρη Δαμασκηνού κυκλοφόρησε προσφάτως (**Εκδόσεις Ραδάμανθους**), για το έργο και τη ζωή του σπουδαίου ανθρώπου των Γραμμάτων μας Μενέλαου Λουντέμη (1912-1977) που «από τη γέννησή του κι ως το τέλος της ζωής του, υπήρξε ένα τραγωδικό πρόσωπο εν εξελίξει» (Νικηφόρος Βρεττάκος).

Ο Δημήτρης Δαμασκηνός κατάφερε έναν πραγματικό άθλο, δίνοντας όχι μόνον στοιχεία για τη ζωή και το έργο του Μ. Λουντέμη, αλλά και για το περιβάλλον του οποίου προΐον υπήρξε ο Λουντέμης, ένα περιβάλλον που σημαδεύεται από κρίσιμες περιόδους της ιστορίας μας.

Χαρακτηριστικό της κοπιώδους αυτής εργασίας, είναι ότι το έργο αυτό βασίζεται σε πολυάριθμες καταγραφές για τον Λουντέμη. Είχα την υπομονή να μετρήσω 326 πηγές (!) βιβλιογραφίας, αρθρογραφίας, δημοσιευμάτων, από τις οποίες εμπλούτισε το υλικό του ο Δημήτρης Δαμασκηνός. Σημαντική είναι εδώ, η άκρως αποτελεσματική διαχείριση αυτού του υλικού με έναν ειρμό αξιοθαύμαστο, με τρόπο που ο αναγνώστης να μπορεί να περιηγηθεί στον χρόνο και τα γεγονότα, με οδηγό τη ζωή και τις γραφές του Λουντέμη. Γεγονότα, τα οποία εν παραλλήλω διαγράφουν και ιστορικούς σταθμούς της προ- και μεταπολεμικής Ελλάδας.

Διαβάζοντας το εκτενές αυτό δοκίμιο, ο αναγνώστης διατρέχει ολόκληρο το έργο του Λουντέμη, με αποσπάσματα των βιβλίων του, με λεπτομερείς βιογραφικές και αυτοβιογραφικές αναφορές, με κριτικές των έργων του, αρνητικές και θετικές. Το εξέχον στοιχείο αυτής της πολύμοχθης εργασίας είναι ότι ο συγγραφέας μεταφέρει στον αναγνώστη καταλυτικά στοιχεία για την πορεία της πολιτικής ιστορίας μας και φωτίζει αρκετές άγνωστες πτυχές γεγονότων, τα οποία και διαμόρφωσαν την κοινωνία μας με προεκτάσεις ως το σήμερα. Ευνόητο, ότι οι καταγραφές του άπτονται της πορείας της Αριστεράς, μιας και ο Λουντέμης εκεί βρήκε ιδεολογικό καταφύγιο. Ένα καταφύγιο που το πλήρωσε – όπως πλήθος άλλων ανθρώπων του πνεύματος – με

διώξεις, κατατρεγμούς, φυλακίσεις, εξορίες.

Ο Δημήτρης Δαμασκηνός μας προσφέρει άφθονο υλικό, και κυρίως τεκμηριωμένο, μακράν στεγνών, τεχνοκρατικής υφής, φιλολογικών αναλύσεων. Πλησιάζει με τρυφεράδα το έργο και τον συγγραφέα που μελετά. Αναδεικνύει στιγμές, καταστάσεις, τόπους, πρόσωπα, που επέδρασαν στη ζωή και το

έργο του Λουντέμη. Η συγγραφή του προσιδιάζει περισσότερο σε ένα ιστορικό μυθιστόρημα με προσήλωση στις πηγές του, το οποίο απευθύνεται σε όλους, παρά σε ένα δοκίμιο που αφορά μόνον τους ειδικούς της λογοτεχνίας μας. Κάθε σελίδα, και μια ανακάλυψη. Κάθε παράγραφος, και μια πρόκληση σε σκέψη. Κάθε αναφορά, και αναπόληση για τους παλαιότερους. Κάθε πρόταση, και μια διεύρυνση του γνωστικού μας πεδίου.

Πρόκειται για ένα βιβλίο που απευθύνεται σε κάθε αναγνώστη, ο οποίος μπορεί να διατρέξει ολόκληρο το έργο του Λουντέμη μέσα από τα εκτενή αποσπάσματα του όλου έργου του. Ο αναγνώστης θα ζήσει μέσα από την επιμελημένη και εύληπτη γραφή του Δ. Δαμασκηνού, την παραγμένη ιστορική περίοδο από το 1930 έως το 1977 (χρονιά θανάτου του Λουντέμη), περίοδο που περιλαμβάνει τη Μεταξική δικτατορία, τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, τον εμφύλιο σπαραγμό, την Ελληνική τραγωδία. Στοιχεία, συστατικά του περιβάλλοντος που βίωσε σκληρά ο Λουντέμης και σημάδεψαν την ψυχή και το έργο του.

Θεωρώ ότι αυτό το πόνημα δεν μπορεί να λείπει από τη βιβλιοθήκη όσων ενδιαφέρονται για τη λογοτεχνία, για το έργο του Λουντέμη ειδικότερα, για την πρόσφατη πολιτικοκοινωνική ιστορία μας, για τα όσα σημαντικά άφησαν τα ισχυρά τους ίχνη στην πολιτική και λογοτεχνική μας πορεία, ίχνη που επηρέασαν δραματικά και όσα ζει έως σήμερα ο τόπος μας.

*Ο [Γιώργος Δουατζής](#) είναι ποιητής, συγγραφέας και δημοσιογράφος

[Αναδημοσίευση από Χρήστος Τσαντής – Εκδόσεις Ραδάμανθους](#)

Ο Μενέλαος Λουντέμης όπως δεν τον ξέρουμε

Το αποκαλυπτικό βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού -Σαράντα χρόνια μετά από το θάνατο του μεγάλου δημιουργού

Γράφει ο [Χρήστος Τσαντής*](#)

Το βιβλίο του φιλόλογου-ιστορικού **Δημήτρη Δαμασκηνού**, με τίτλο: «Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας. Ένα δοκίμιο-μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη», διαβάζεται σαν μυθιστόρημα. Φωτίζει άγνωστες πτυχές που σημάδεψαν τη ζωή και το έργο του μεγάλου συγγραφέα. Τον τοποθετεί μέσα στο ιστορικό πλαίσιο όπου και δημιούργησε. Περιέχει ντοκουμέντα που φιλοτεχνούν το πορτρέτο ενός ανθρώπου καθημερινού, ο οποίος αντιμετώπισε δύσκολες προσωπικές, οικονομικές, οικογενειακές και πολιτικοκοινωνικές καταστάσεις. Καταστάσεις που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, ενώ ταυτόχρονα άφησαν ανεξίτηλα σημάδια στο ίδιο του το έργο.

Στο βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού καταγράφονται επίσης μαρτυρίες για τον Μενέλαο Λουντέμη, από τους εξής: **Νίκος Καζαντζάκης**, **Μάνος Κατράκης**, **Γιάννης Ρίτσος**, **Βασίλης Βασιλικός**, **Γιάννης Κορδάτος**, **Άγγελος Σικελιανός**, **Κώστας Βάρναλης**, **Ναζίμ Χικμέτ**, **Μιλτιάδης Μαλακάσης**, **Φαίδρα Ζαμπαθά-Παγουλάτου**, **Διδώ Σωτηρίου**, **Έλλη Αλεξίου**, **Νίκος Παππάς**, **Γιάννης Μαγκλής**, **Δημήτρης Χατζής**, **Στρατής Τσίρκας**, **Νικηφόρος Βρεττάκος**, **Φώτης Σιούμπουρας**, **Ασημάκης Πανσέληνος**, **Μίκης Θεοδωράκης**, **Ανδρέας Κέδρος**, **Δημήτρης Ψαθάς**, **Γιώργης Τρικαλινός**, **Τάκης Φίτσος**, **Λεωνίδα Κύρκος**, **Λάμπρος Ζιώγας**, **Αλέξης Ζήρας**, **Δανάη Στρατηγοπούλου**, **Πέτρος Χάρης**, **Απόστολος Σαχίνης**, **Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος**, **Βαγγέλης Χατζηβασιλείου**, **Γιάννης Χατζίνης**, **Πέτρος Μυλωνογιάννης**, **Βάσος Βαρίκας**, **Δημήτρης Ραυτόπουλος**, **Α. Ν. Γκοτοβός**, **Αγγέλα Καστρινάκη**, **Ηρακλής Κακαβάνης**, και άλλους.

Είναι **αποτέλεσμα χρόνια ιστορικής-ερευνητικής εργασίας**. Διαβάζοντάς το έχεις την αίσθηση ότι **συνομιλείς με τον ίδιο τον Μενέλαο Λουντέμη**, καθώς πέρα από την μυθιστορηματική περιγραφή της πολυτάραχης ζωής του, **καταγράφονται σπάνιες μαρτυρίες αλλά και εξαιρετικά διαλεγμένα**

αποσπάσματα από το έργο του.

Ο αναγνώστης, διαβάζοντας, νιώθει την αγωνία του Μενέλαου στην μάχη για την επιβίωση, την ευγνωμοσύνη του για τους ανθρώπους που στάθηκαν πολύτιμοι συμπαραστάτες του, όπως ο Γιάννης Σκαρίμπας ή ο Μιλτιάδης Μαλακάσης. Μπορεί κανείς να τον δει να στέκεται στην ουρά για τα συσσίτια των Καλλιτεχνών στα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής, αλλά και να συναντηθεί με τις απαρχές της Ποίησής του.

Ο συγγραφέας αποδίδει παραστατικά, και εμπεριστατωμένα, γεγονότα από την προσωπική ζωή του συγγραφέα, όπως το γάμο του με την Έμυ Μαυραγάννη, τη γυναίκα με την οποία μοιράστηκε τη χαρά της γέννησης του παιδιού τους, αλλά και στιγμές που δεν μπορεί να τις διανοηθεί ο νους του ανθρώπου. **«Η Μυρτώ χάθηκε»**, γράφει ο Λουντέμης από την εξορία του και η ζωή του έμοιαζε να χάθηκε μαζί της. Μα, συγχωρείστε με που δεν θέλω να περιγράψω εδώ αυτές τις σκηνές από το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού, γιατί, αν το κάνω, θα είναι αποσπασμένα από το ιστορικό και συγκινησιακό πλαίσιο του βιβλίου, κι έτσι θα σας στερήσω από τη χαρά να ανακαλύψετε μόνοι σας κάποιες πολύ λεπτές και ιδιαίτερες πινελιές που χρωματίζουν τον πίνακα της ζωής του αγαπημένου μας Μενέλαου Λουντέμη.

Ο έρωτας του Μενέλαου για τη ζωή καταγράφεται μέσα στους στίχους των πρώτων του ποιημάτων, στο **«σ' αγαπώ»**, αφιερωμένο στην συμμαθήτριά του, την **Αγράμπελη**. Κι ύστερα, έπειτα από τόσες και τόσες περιπέτειες έρχεται η **«Ράντνικα»** και άλλα διηγήματα όπως: **«Μια νύχτα με πολλά φώτα κάτω από μια πόλη με πολλά αστέρια»** και το **«Κοιμήσου,**

Ανέζα μου, γλυκά».

Ο Δ. Δαμασκηνός μας δίνει με γλαφυρότητα τις στιγμές της συνάντησης του Μενέλαου **Λουντέμη** με τον Γιάννη **Σκαρίμπα** στη Χαλκίδα, καθώς και την περίοδο όπου ο μεγάλος συγγραφέας τριγύριζε με τα θεατρικά μπουλούκια, για τις ανάγκες του βιοπορισμού. Ακολουθούν, η πρώτη έκδοση βιβλίου του στο Βόλο, η αγαπημένη του Έδεσσα, οι Σαρακατσάνοι και τόσα πολλά ακόμα... Ο Δημήτρης Δαμασκηνός όμως, μας δίνει την ευκαιρία να διαβάσουμε τη λογοτεχνική κριτική για το έργο του Λουντέμη,

όπως αποτυπώθηκε την περίοδο της πρώτης έκδοσης των έργων του.

Ο αναγνώστης διαβάζει για τους αγώνες του Μενέλαου Λουντέμη μέσα από τις γραμμές του ΕΑΜ. Την αγωνιστική του στάση και το δημιουργικό του οίστρο στην Ικαρία, στη Μακρόνησο, στον Άη-Στράτη. Διαβάζει για το ρόλο του Λουντέμη σε μία εποποιία. Ανακαλύπτει το διεισδυτικό του βλέμμα, που έγκαιρα διέγινωσε και μίλησε για τα παιχνίδια **όλων** των μεγάλων δυνάμεων στην Ελλάδα. Μαγνητίζεται από το ανυπότακτο πνεύμα του ενάντια στην αυθαιρεσία της εξουσίας, όποια μορφή κι αν έχει αυτή.

Ο Δημήτρης Δαμασκηνός παρακολουθεί την πορεία του Λουντέμη στις χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού», στο Βιετνάμ που φλέγεται από την επέμβαση των ΗΠΑ, και αποκαλύπτει τις επιθέσεις που δέχθηκε από εχθρούς και «φίλους».

«Δεν μπορώ να σωπάσω», γράφει ο Μενέλαος Λουντέμης σε μία επιστολή του προς τα στελέχη και τα μέλη του ΚΚΕ, τον Φλεβάρη του 1968. «Αφήστε με να αρχίσω από τη φράση του Τολστόι. Ναι, φίλοι μου, δεν μπορώ. Γιατί αν σωπάσω τώρα, δεν θα έχω το δικαίωμα να μιλήσω ποτέ». Ο συγγραφέας που έμεινε για χρόνια στις φυλακές και στην εξορία καταγγέλθηκε από το «Ριζοσπάστη» ως... «Κομμουνιστής Πολυτελείας».

Ο αναγνώστης παρακολουθεί την πορεία της ματαίωσης που βίωσε ο μεγάλος αυτός δημιουργός, αλλά και της δικαίωσης του Μενέλαου Λουντέμη, έως και την επιστροφή του στην Ελλάδα, και λίγο αργότερα την παλλαϊκή συμμετοχή στην κηδεία του. Ο Μενέλαος όμως είναι εδώ...

[Αναδημοσίευση από Χρήστος Τσαντής – Εκδόσεις Ραδάμανθους](#)

Ο Βαγγέλης Κακατσάκης γράφει για το βιβλίο του Δημήτρη Δαμασκηνού

«Ανθός αγάπης, καρπός γνώσης μα και προϊόν αντικειμενικότητας η δουλειά σου»

Έχουν αράξει και στις όχθες της δικής μου καρδιάς όπως και της δικής σου τα βιβλία του Μενέλαου Λουντέμη. Παραμένω πάντα, όπως κι εσύ, θαυμαστής του έργου του.

Ένας επιπρόσθετος λόγος να σε συγχαρώ για το 500 σελίδων, ιδιαίτερα επιμελημένο και με πλούσιο φωτογραφικό υλικό,

βιβλίο σου “Τα πλοία άραξαν στην όχθη της καρδιάς μας: Ένα δοκίμιο – μελέτη για τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη”, που κυκλοφορήθηκε πρόσφατα από τις εκδόσεις “Ραδάμανθους” και είχες την καλοσύνη να μου το στείλεις.

(1950-1952 Αη Στράτης):
Ο πρώτος από αριστερά είναι ο Μάνος Κατράκης,
ο δεύτερος είναι ο Γιάννης Ρίτσος.
Τέταρτος εικονίζεται ο Μενέλαος Λουντέμης.

Το βιβλίο του Δ. Δαμασκηνού, αποτέλεσμα χρόνιας ιστορικής και λογοτεχνικής έρευνας, περιγράφει τη ζωή και το έργο του Μενέλαου Λουντέμη: Ο άνθρωπος, ο δημιουργός, ο φιλόσοφος, ο πολιτικός, ο δεσμώτης, ο πρόσφυγας. Η διαδρομή του, ένα ταξίδι πάνω από την άβυσσο, γίνεται ο καμβάς, όπου πάνω αποτυπώθηκαν οι εικόνες μεγαλείου αλλά και τραγωδίας,

ενός ολόκληρου λαού. Τα που γράφει ο συγγραφέας Χ. Τσαντής στο οπισθόφυλλο.

Κι αν μου άρεσε! Απνευστί, μέσα σε μια μέρα, όπως διάβαζα τα βιβλία του αγαπημένου μας συγγραφέα (“Τα πλοία δεν άραξαν”, “Ένα παιδί μετράει τ’ άστρα”, “Οι κερασιές θ’ ανθίσουν και φέτος”, “Το ρολόι του κόσμου χτυπά μεσάνυχτα”, κ.λπ.) το διάβασα. Κι αν εντυπωσιάστηκα! Ανθός αγάπης, καρπός γνώσης μα και προϊόν αντικειμενικότητας η δουλειά σου! Προσυπογράφω και με τα δυο μου χέρια! Έχουν θέση τα κείμενα του Λουντέμη στα σχολικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου!

Βαγγέλης Κακατσάκης

Αναδημοσίευση από Χρήστος Τσαντής – Εκδόσεις Ραδάμανθους

Δείτε ακόμα:

- «Κείνο το βράδυ σώπαιναν οι λύκοι γιατί ουρλιάζανε οι άνθρωποι». Το

συγκλονιστικό έργο του Μ. Λουντέμη
για τα βασανιστήρια στην εξορία της
Μακρονήσου..., (Μηχανή του Χρόνου)

- Ο Μενέλαος Λουντέμης δεν είναι in...,
(Media Oasis – mao.gr)

Εποχές και Συγγραφείς – Μενέλαος Λουντέμης

«Ένας κόσμος βιβλία» στο
Πεδίον του Άρεως, 2 έως 4
Απριλίου 2017

της Ερμίνας Κυπριανίδου, Αντιπεριφερειάρχη Κεντρικού Τομέα Αθηνών

«Ένας κόσμος βιβλία» στο Πεδίον του Άρεως, 2 έως 4 Απριλίου 2017

Η Περιφέρεια Αττικής (Περιφερειακή Ενότητα Κεντρικού Τομέα Αθηνών) με έναυσμα την Παγκόσμια Ημέρα Παιδικού Βιβλίου, συνδιοργανώνει με το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού και με την υποστήριξη μιας πλειάδας φορέων της εκπαιδευτικής και μορφωτικής κοινότητας, ένα τριήμερο εκδηλώσεων στο Πεδίον του Άρεως με γενικό τίτλο «Ένας κόσμος βιβλία».

Οι εκδηλώσεις επιδιώκουν να προβάλλουν τη σπουδαιότητα αλλά

και την αναγκαιότητα που έχουν τα παιδικά βιβλία στη ζωή κάθε παιδιού και εστιάζουν στις “ιστορίες που έχουν τη δύναμη να ενώνουν κόσμους, στα βιβλία που μας βοηθούν να κατανοήσουμε έναν κόσμο που μέχρι πριν λίγο καιρό ήταν άγνωστος για πολλούς, τον κόσμο των προσφύγων”.

Με αφορμή την διοργάνωση των εκδηλώσεων, σε μήνυμά της η Αντιπεριφερειάρχης ΚΤ Αθηνών Ερμίνα Κυπριανίδου αναφέρει:

“Το βιβλίο μπορεί να ενώσει τους λαούς, να ανοίξει γέφυρες, να ενδυναμώσει τα παιδιά από διαφορετικούς πολιτισμούς. Συνεχίζουμε να υποστηρίζουμε κοινωνικές πρωτοβουλίες που βάζουν στο επίκεντρο τον πολιτισμό και το παιδί. Προχωράμε στην αξιοποίηση του Πεδίου Άρεως, με δράσεις σε συνεργασία με κοινωνικούς φορείς. Η ενεργοποίηση της κοινωνίας μέσα από συμμετοχικές δράσεις πολιτισμού και αλληλεγγύης θα συμβάλλει δραστικά στην ανάταξη του Πάρκου μας προς όφελος των πολιτών.”

Σας προσκαλούμε να έρθετε με τα παιδιά σας στο Πεδίον του Άρεως, την Κυριακή 2 Απρίλη καθώς και την Δευτέρα και Τρίτη 3 & 4 Απρίλη. Στο πλαίσιο του τριημέρου των εκδηλώσεων θα διοργανωθούν εκδηλώσεις με συγγραφείς, εργαστήρια για γονείς και εκπαιδευτικούς, ειδικές δημιουργικές δράσεις και παιχνίδια, έκθεση φωτογραφίας.

Αναλυτικά το πρόγραμμα των εκδηλώσεων στη διεύθυνση:
<http://ddp.gr/wp-content/uploads/2017/03/Αφίσα-και-έντυπο.pdf>

Η
ΑΝΤΙΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΡΧΗΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΜΙΝΑ ΚΥΠΡΙΑΝΙΔΟΥ